

Přítomnost

ROČNÍK XVI

V PRAZE 11. LEDNA 1939

ZA KČ 2.—

Mrtvé pochovávati

RUDOLF BECHYNĚ

Kdyby byla vypukla válka...

F. PEROUTKA

Poslední dny Karla Čapka

MILENA JESENSKÁ

Čtyři dny

J. WILSON BROADBENT

Člen Strany práce o Straně národní jednoty

Třetí thema pro úvodníky světového tisku

JOSEF KALMER

Palestinské noci — Proč jenom pět? — Slovensko do nového roku — Proč autostradu?

— Mladí k mladým — Dopis Slovincův — Poděkování — Mluví našich menšin —

Dr. Beneš byl v Německu

CORONA

Speedline

nový americký
přenosný stroj
trvalé hodnoty

GIBIAN

Praha II., Štěpánská 32.
Tel. 351-51-53

Vystřihněte a zašlete:

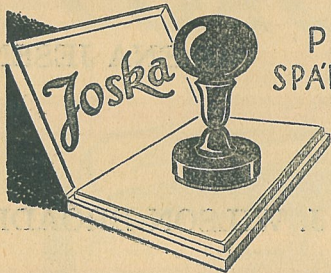
Prosím o bližší informace o novém modelu CORONY.

Jméno: .....

Adresa: .....

Čtěte **LIDOVÉ NOVINY**

JOSEF KUBIAS

PRAHA II.
SPALENA' ul. 40
TEL. 25115

OBSAH PŘÍTOMNOSTI č. 1: † KAREL ČAPEK: Ješitnost ničí umělce. — F. PEROUTKA: Kdyby byla vypukla válka. — HENRY DE MOTHERLANT: Proč Francie tak jednala. — NORMAN ANGELL: Anglie se vzdává? — KAREL POLÁČEK: Věk rychlosti — a o jiném. — MILENA JESENSKÁ: Nouze na běžícím pásu. — KORNEL SYNEK: Věcně o Čechách na Slovensku. — Tradice Karla Čapka. — K čemu potřebujeme takových svědectví. — Krise tiskáren. — Platí stát dluhy? — Pohřeb K. Čapka. — Z dopisů nejnovějších emigrantů. — Nespokojený čtenář. — Proč píšeme název republiky dvojitým způsobem? — Nenašli se...

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

ODBOBNÍ LÉKAŘI

MUDr. Frankl odborný lékař pro žaludeční a střevní nemoci a roentgenologii.
PRAHA II., NEKÁZANKA 4, II. patro. Ord. 9-10. 3-4.
Telefon 234-13.

MUDr. Ervín Fröhlich, odborný lékař pro choroby vnitřní, žaludeční, střevní a výměny látek, em. asistent I. med. kliniky prof. Schmidta.
PRAHA I., Na Příkopěch 35. Ord. 9-10, 1/3-1/5. Telef. 228-91.

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVA-NEJEDLA

odb. dětská lékařka, **PODOLÍ, Pankráčká 14** (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9-10 a 2-4. Tel. 441-77.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNECKO**
ord. 3-4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-
DICKOVA 15. (Hlávčkův nářez.)

Odborný lékař pro porod-
nictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH**
PRAHA II., Havlíčkovo nám. 22. Ord. 9-11, 2-4. Tel. 70-13.

Dr. STANISLAV TUMPACH

PRAHA XI., FOCHOVA 84. (Nám. krále Jiřího.) Ord. 15-17.
Tel. 512-86. byt: 513-38.

MUDr. EMIL VOGL

odborný lékař pro nemoci vnitřní, PRAHA II., LÜTZOWOVA
32, roh Washingtonové. Ord. 9-11, 2-4. Telefon 226-65.

Lékařská ordinace

moderně zařízená pro internistu, velmi dobře zavedená **se prodá.**
Nabídky pod zn. „Průmyslové město“ do administrace t. l.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

PRAHA II.,
Panská ul. 10

Telefon 309-69

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A.

Tel. 315-28.

Vyhráli jsme to vždycky —
vyhrajem to zase — jakostí!
Karo-Franckovka a Perola jsou
tak dobré kávoviny, že je nelze
předstihnout prázdny frázemi.

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nev-
žádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku
Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— Pour la Fran-
ce et ses Colonies Frs 2.50 • Dohledací pošt. úřad Brno II. • Novin-
sazba povolena v Brně řed. pošt. a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. •
Odpovědný redaktor J. Dlabal

TISKEM LIDOVÉ TISKARNY, BRNO, ČESKA 6.

Prítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 11. LEDNA 1939

ČÍSLO 2.

Člen Strany práce o Straně národní jednoty

Vážený pane redaktore,

není sporu o tom, že na konsolidovanosti strany Národní jednoty závisí další naše vnitropolitické osudy. Na ní je také do jisté míry závislé poslání Národní strany práce, která má vůli být stranou konstruktivní, ale mohla by se tlakem zdola, vyvolaným nesprávným agitačním postupem Národní jednoty, stát střediskem nespokojených a třeba i nesmiřitelně zaujatých živlů.

Patřím ke Straně práce, která má jistě své dobré a časem i důležitosti nabývající poslání. Ale v zájmu státu mám zájem na dobrém vývoji Národní jednoty. Proto jsem napsal přiložený článek a prosím za jeho otištění. Nemohu jej — z příčin, které, tuším, nejsou nejasny — podepsat. Nemohu se k němu ani otevřeně hlásit. Ale je psán bez záludnosti a bez postranních úmyslů.

Staré politické strany zmizely. Dnes máme v historických zemích jen strany dvě: Národní jednotu a Národní stranu práce. Na síle a konsolidovanosti těchto dvou stran závisí další klidný vývoj vnitropolitických poměrů. Jejich úkolem je, aby cestou vývoje převedly národ na jinou základnu politického života. Nemá být už vlády stran. Vláda je určena k tomu, aby vládla. Strana, z níž vyjde předseda vlády, má podle nového pojetí skončit svou úlohu jeho dosazením; pak je na něm, aby, vybaven dostatečnou mocí, prováděl program, který si dal; může a zajisté má naslouchat poradním hlasům politických činitelů; ale rozhodovat bude v dohodě s vládou sám; dovolí-li to poměry, teprve ve volbách spolehlivě zjistí, zda pracoval dobře nebo méně dobře.

Nikdo nečeká zázraků. Nová vláda má velmi těžkou situaci. Může se spoléhat jen na osvědčený realistický smysl českého národa, který bude stát za vládou, jež spravedlivě rozvrhne břemena a po zásluze bude měřit těm, kdo opravdu dovedou pracovat.

Ovšem nezasťírejme si jedno: lidé jsou podrážděni, nemají jistoty, touží po uklidňujícím slově. Naslouchají s větší oblibou těm, kdož mluví neurčitě, než těm, kdo říkají opatrně uváženou pravdu. Proto dnes klesá důvěra v noviny a proto neustává šeptaná propaganda, která — jak věříme — není šířena plánovitě, ale má živnou půdu tam, kde není propagandy jiné, schopnější a pružnější.

Největší nevýhodou nových stran není, že do nich namnoze přešli i ti, kdo stáli v popředí stran starých. Tito lidé mohou představovat kontinuitu, mohou při dobré vůli dobrá zařízení stará převést do nových poměrů. Slabinou nového stranicví však je, že převzaly staré metody — a především propagační způsoby stran starých.

Tyto poznámky jsou napsány v dobrém úmyslu. Je třeba, aby Strana národní jednoty byla stranou silnou a konsolidovanou, neboť ona poskytuje morální oporu vládě. Národní strana práce nemá zatím příčiny, aby vehementně agitovala. Kdyby to učinila,

snad by získala velkou početní sílu, ale stěží by jí mohla využití kladným způsobem. Jde tedy především o to, aby Strana národní jednoty prováděla takovou propagandu, která prospěje státním zájmům. Musí posilovat posici vlády. Při tom je celkem jasno, že nikdo nemá v úmyslu v době vůbec dohledné posice Národní jednoty rozdrobit. Naopak, všichni si upřímně přejeme, aby sjednocení bývalých stran, které bylo provedeno poněkud narychlo a ne dosti programově (ale jinak to nemohlo být), bylo postaveno na pevném základě dorozumění a loyální spolupráce.

Nelze však zastírat, že propaganda Národní jednoty upadla s počátku do improvizovanosti. Každá její složka, pocházející z nějaké bývalé strany, agitovala tím, co se jí nejlépe zamlouvalo. Jedni mluvili o demokracii, druzí o stavovství, třetí mínili, že i diktatura není docela špatná. A nyní agitace se bohužel pohybuje většinou na úzké koleji odporu. Hned od počátku bylo chybou, že nechuť k druhému presidentovi, přirozená u jeho odpůrců, odvážila se i na presidenta Osvoboditele. Toto heslo snad se mohlo zalíbit malé části obyvatelstva, ale u naprosté, zdrcující většiny vzbudilo odpor. Stejně tak nešikovné bylo rozvíření kulturního boje, který chtěl odstraňovat nesporné mravní a estetické národní hodnoty. Skončil přímo tragicky v smrti Karla Čapka. Najednou musili všichni uznat, že Karel Čapek někdo byl. Propagátoři Strany národní jednoty neprovedli úzkostlivý rozbor psychologického stavu národa. Dali se svéstí nejhluchšími křiklouny a zapomněli, že jádrem obyvatelstva nejsou ti lidé, kteří křičí po pražské ulici a po kavárnách, ale otcové rodin, kteří sedí doma a s českým nehysterickým klidem uvažují. Náš národ se většinou skládá z průměru nebohatých, poctivých lidí, kteří nemají rádi, když se stále něco bourá a přestavuje. Nemají rádi, když se na nich chce, aby za měsíc zapomněli na bývalé obecné mínění. Tak zvláště T. G. Masaryk je spojen s představou vzniku naší republiky. Tátové se učili s dětmi o dobrém tatíčkově. A teď najednou měli říkat: děti, my jsme vám i s učitelem lhali?

Jen si jděte po vesnicích a po továrnách a naslouchajte! Všichni říkají: Republika je v nebezpečí; musíme ji všichni navzájem pomáhat; dejte pokoj s hádkami, nepřete se o zásluhy a pracujte! Všichni cítí, že musíme táhnout za jeden provaz a ne se o něj tahat.

Je v tom jistá protismyslnost: na odpůrce útočit, je porážet a odstraňovat, vyhlašovat boj a ohlašovat vítězství může strana, která se chce zmocnit moci. Taková propaganda přináší úspěch. Takovou propagandou zvítězily také strany v jiných státech, které se pak staly nositelem státní moci. Ale Národní jednoty dosáhla svého postavení bez boje. Její propaganda odporu je zbytečná. Měla ihned sáhnout po propagandě k l a d u. Nikdo ji neohrožuje, nemusí nikomu rvát moc z ruky. Je to strana vládní a vládnoucí. A její propaganda se tedy musí řídit především

zájmem vlády. Má jí sloužit. Má propagovat dobré věci, které chce vláda učinit. Místo toho proveden byl opět nešťastný nápad s nábořem členů, který končil 31. prosince. Český člověk ochotně pracuje, když se může svobodně rozhodovat. Ale už i jen zdání ne-svobody ho rozladí. Terminování přihlášek vstupu bylo nesprávné. Mělo by význam jen tehdy, kdyby skutečně z členství plynuly nějaké výhody. Ale prozatím je jen jisto, že tito kmenoví členové dostanou plechový odznak. A do strany se bude přijímat dál.

Nechápeme, proč se v listech Národní jednoty pořád mluví o ohrožování a vnitřním nebezpečí. Skoro se bojíme, aby nebyli vyvoláváni z temnot duchové, kteří by jinak klidně zůstali spát. Tato agitace, která stůj co stůj hledá nepřítel, nakonec může nepřítel najít: uměle vyvolaného. Oposici, jež vůbec neměla v úmyslu se v dohledné době zformovat. Vždyť na příklad Národní strana práce skutečně opatrně přijímá své členy. Když ještě v přípravách před sjezdem někteří lidé o své vůli otevřeli kanceláře, aby přijímali členy do Strany práce, zakladatelé strany velmi ostře zakročili a kanceláře zrušili. Slo jim o to, aby do strany se nedostali lidé rozkladní, otrávení, pomstychtiví, kteří by na konec mohli hnutí zavést na cesty, po kterých v zájmu národa nikdo netouží.

Strana národní jednoty měla by povolát odborníky — jako to dělají všechna moderní politická hnutí — kteří by jí vypracovali agitační a propagační plán. Základní poučkou vši politické propagandy u stran, které mají v rukou moc, je heslo: **K o n s t r u k t i v n o s t**. Negací vládnoucí strana nemůže plodně působit. Vždyť na příklad nacionální socialisté dovedli do svých řad i bývalé komunisty. Nebylo by zaslужné, kdyby Národní jednoty také tyto lidi, jejichž vlastenecký smysl se tak krásně projevil v mobilisaci, dovedla do svých řad? Ale to není možné, když se jenom hledají chyby. Zdůrazněme, že na příklad »Brázda« zastává rozumnější a pozitivnější stanovisko. I prohlášení Národní jednoty, kterým se ustavila, bylo velmi obratné. Také nynější ministerský předseda Rudolf Beran, který jistě nebojácně dovedl hájit své stanovisko na počátku roku 1938, velmi šťastným a smířlivým způsobem umí vzbuzovat náladu pro kladné pracovní národní síly. Věta: »Ne-ujímám se moci, ale práce« by zaslouhovala, aby byla stále a stále zdůrazňována. Neboť ať se nikdo nemýlí, na kmen našeho národa nejde roubovat bez rozmyslu cizí nápady. Český člověk dovede pracovat a poslouchat. Ale je zbytečno při tom poroučet a hrozit. Tvrď česká palice je schopna odporovat jen proto, že se jí hrozí.

V tom je největší propagační chyba listů Národní jednoty: převzaly bez dobrého uvážení starý arsenál agitačních prostředků, kterých používaly strany dříve. A vybraly mezi nimi především ty, které negovaly. V podstatě najednou vládní strana používá prostředků, které by slušely straně opoziční. Je to neúčelné. Lze tím získat věčné nespokojence, kteří se těší na bourání. Vždyť to bohužel bylo vidět a hlavně slyšet i na veřejné schůzi Mladé národní jednoty v Lucerně. Ale indiferentní zase budou váhat, bývalí odpůrci se ještě více zatvrdí a věrní straníci, kteří se těší na kladnou práci, podléhají nervositě. Kádrem strany jsou přece zemědělci, živnostníci, úředníci, také dělníci. Tito lidé, kteří těžce pracují, chtějí především slyšet slova uklidnění: vaše práce je vám zabezpečena;

užijete sebe i své rodiny; a stát nezahyne, stát vyvedeme pevnou rukou z nejistot.

Ještě jedno je třeba si ujasnit: Strana národní jednoty neagituje osobním kultem živých osob. Je to rozumově jistě správné, ačkoli propagačně obtížné. Ale pak musí zdůrazňovat mravní prvky, musí apelovat na mravní podstatu lidí (a ta je u nás velmi silná, i když po ulicích nekřičí). Musí zdůrazňovat to, co národ opravdu proměňuje v jednotu, a ne to, co dělí. Proč najednou provádět všechny možné rehabilitace? Pro Boha, vždyť jeden řečník toužil dokonce po rehabilitaci Švehlově, ačkoli je jasno, že zemřelý státník těšil se obecně úctě za živa i po smrti.

Chápeme, že vláda nemůže pracovat tak rychle, jak někteří nedočkavci touží. Lidé nemohou dělat zázraky. Ale je přece možno mluvit konstruktivně a jasně: to a to je třeba udělat; nemůže to jít rychleji, poněvadž brání ty a ty důvody; především jsme musili začít šetřit a proto jsme provedli ta a ta jistě málo populární zařízení.

Lidé pochopí tuto jasnou mluvu. Ale nelze agitovat citem tam, kde naslouchá rozum. Říjnové okamžiky natolik rozrušily každého, že všechno další rozrušování, výbuchy citu a nenávisti, přijímá nerad. Chce fakta a jenom fakta.

Zde je klíč k dobré a účinné propagandě, která získá bez nucení sympatie lidu ke Straně národní jednoty. Všechno ostatní je mylné a neúčinné. Všechno ostatní vytváří chyby, které půjdou těžko odčínovat.

Autoritativní demokracie je režim, který byl zvolen vůdci starých stran pro řízení státu. Nesmíme zapomenout, že jak demokracie, tak také autoritativní systém se musí nutně opírat o důvěru lidu a jeho spokojenost. U nás bude mít vláda důvěru, když Národní jednoty odstraní ze svých řad ty, kteří své dvacetileté opoziční a rozkladné metody chtějí přenášet i do dnešního systému.

p o z n á m k y

Proč jenom pět?

Za novými hranicemi Česko-Slovenska zůstal skoro milion Čechů. To jsou dnes čeští lidé s českou řečí v německé zemi, s českou mentalitou pod německými zákony, s českou tradicí v německé cizině. Jsou malou mízivou menšinou a nestojí za nimi stát mocný a velký, nýbrž stát oslabený, hledající nové cesty, churavící z mnoha ran. Ti lidé se většinou mohou spolehat jedině na sebe. Pro jejich požadavky by soiva nasedl muž s deštníkem do letadla. Být menšinou je vždycky trpké. Dokud byli Němci u nás menšinou, nesli trpce, že jsme měli svoje hranice a vlastní stát, svoje zákony a vlastní kulturu. Češi v německé říši budou musít jistě velmi trpělivě a tiše nést skutečnost, že byli odříznuti od domova, jako úd od těla. Budou muset pracovat usilovně, aby udrželi, co jejich jest, pro své budoucí. Více a dychtí- věji, než my doma, budou se muset utíkat ke knize a rodné řeči, k mateřským písním a ke kultuře domova, aby dovedli svým dětem předat myšlenky a řeč rodné země. To je snad jedině, co mohou udělat — a je to velmi mnoho.

Taková je skutečnost, hořká pro nás i pro ně. Ale zdá se, že není na světě pro nás věc trpká dost, abychom si ji sami nečinili trpčí. Na jedné straně jsme přehorliví, na druhé přeběžradní. Německé úřady se chovají naprosto korektně — ovšem s korektností vítěze k poraženému. My však v jakési panice si podínáme, jako bychom neměli co dělat s korektními vítězi, nýbrž stále ještě se zfanatisovanými mladíky.

Německé úřady v říši povolily otevření mnoha českých škol. České školy zůstaly však zavřeny — protože není českých učitelů. Pomysleme-li, že udržení české řeči v těchto menšinách je nezákladnější hráz proti odnárodnění jednoho milionu Čechů, pomysleme-li, že česká škola bude v těchto menšinách asi jedinou českou kulturní oporou celých skupin, je téměř nepředstavitelné, že se nehrnou nezaměstnaní učitelé proudem k této nové, těžké a hrdinné práci. Nepředstavitelné proto, že jim nikdo nebrání, aby šli. Německé úřady povolily nejen otevření českých škol, povolily dokonce i umístění obrazu T. G. Masaryka vedle obrazu představitele německého státu. Není tedy žádná faktická překážka, která by bránila českým učitelům, aby se dali do práce. Poněvadž nejsou však vyjasněny všechny formalities a není ještě jasný právní stav věci, vydalo ministerstvo školství výzvu, aby učitelé zahájili práci zatím na vlastní nebezpečí. Těto výzvy uposlechlo pět lidí, pět českých učitelů, a odešli na Teplicko. Jejich jména, bohužel, neznám, zasloužila by si, abychom je vyslovovali nahlas s úctou a uznáním.

V pěti českých školách se tedy učí. Ostatní školy jsou zavřeny. Není ještě vyřízeno mnoho věcí: otázka občanství, osnovy, platů a pensí. Pravda... Nebo vymřeli snad v tomto národě stateční lidé na tak mizivé procento, že se nenajdou učitelé, kteří by šli učit okamžitě, třebaže mnoho otázek není vyjasněno? Zůstanou české školy v Německu zavřeny — třebaže je vyučování v nich povoleno — jenom proto, že německý stát nevypracoval dosud přesné podmínky příjmů, platů a pensí českým učitelům a nedodal je vlastnoručně do příslušného našeho úřadu?

Mají-li dnešní Němci mnoho vlastností, kterým nerozumíme, mají jednu, které bychom rozumět mohli: jsou upřímní a fanatičtí nacionalisté. Jejich učitelé se hrnou všude po celém světě, kde žijí Němci, ochotně odcházejí kamkoli a odcházejí se zápalem, s nadšením a s tvrdou vírou ve své poslání. Můžeme od nich žádat a čekat, že pochopí a — řekněme — úředně schválí a uznají podobné pocity naše. Nemůžeme ovšem od nich očekávat, že budou pečovat o naši školu ve své zemi. Povolili nám, abychom o ni pečovali. Víc přece dělat nebudou. Je to víc, než udělali polští bratři Slované.

Být učitelem na české škole v Německu snad nebude příjemné. Věru, není vůbec příjemné v dnešních dnech stát na kterémkoli místě a být Čechem statečným. Příjemnosti asi mnoho nezažijeme, budeme-li bdít nad duší každého českého dítěte za hranicemi. Není pohodlné ani poklidné držet rozžatou svíčku ve vichřici a mít za úkol starat se, aby nezasla. Ale tento národ bude živ podle toho, jaké bude mít vůdce. Není sporu o tom, že český učitel na menšinové škole v Německu bude mít velkou vůdčí úlohu ve skupině svého národa. Jak to, že se jí — dobrovolně a na vlastní riziko — podjalo dosud jenom pět lidí?

Slovensko do nového roku

Už i krátký čas autonomní slovenské vlády má dostatečný obsah, z něhož vyplynuly také první slovenské vládní zkušenosti do nového roku. Jsou troji: vnitřně-politické, zahraničně-politické a hospodářské.

Zatím jsou z nich nejmenší ty hospodářské, protože hospodářský život je svázán s přírodními údobími. Slovenská vláda se ujala moci dávno po žních, ale přece ještě nějaký čas před sděláním rozpočtu, takže se octla v jakémsi hospodářském mezidobí: ví, co země dala, ale neví dosud, čeho bude potřebovat. Situace je ještě o to těžší, že se není ani oč pevně oprít, protože vídeňské rozhodnutí znamená kromě mnoha jiných následků také škrt přes bývalé rozpočty slovenské krajiny, jež mohly být — s nezbytnými ohledy na nové úkoly a nové poměry — vodítkem, k němuž stačilo přibrat jako další vodítko poměrnou část státního rozpočtu. Avšak v tom je situace ještě složitější, protože se v něm obrazí nejen zábor na Slovensku, ale i v Čechách, na Moravě a v Karpatské Ukrajině. Avšak přes to zde již určité zkušenosti jsou. Dnes již slovenská vláda ví, kolik zřítílo Slovensko území, jakého druhu to území bylo, jaký byl jeho daňový výnos, jakých vyžadovalo investic atpod., poznává, jaký je výnos předešlých daní na zbylém území a jistě už také uvažuje o zdrojích příjmů.

Kromě územní změny — ze značné části to ovšem vzniklo z ní — nastala také velká změna personální. Zmizelo nebo bylo zmenšeno mnoho úřadů, odešlo mnoho úředníků. To

znamená sice menší náklad, ale zároveň menší příjem jak z daní přímých, tak zvláště z nepřímých a hlavně ovšem obecný úbytek spotřebitelů poměrně slušně situovaných. Zčásti se to vyvažuje tím, že na mnohá místa přicházejí noví lidé, většinou mladí, kteří si tím značně zlepšují své příjmy. V hospodářské bilanci Slovenska bude hrát velkou úlohu také cizinecký ruch. Už zima ukáže, jak se bude nyní rozvíjet, ač ovšem pravý obraz si může Slovensko vytvořit až příští podzim, po letní sezoně, jež je hlavní.

Na Slovensku existoval až do žilinské dohody vedle upřímného československého přesvědčení také jistý politický konjunkturalismus. Byli lidé, kteří na československé jednotě budovali budoucnost Slovenska i republiky vůbec, byli však také lidé — a nebylo jich málo — kteří na ní budovali svou osobní posici politickou, společenskou nebo hospodářskou, ba leckdy hned všechny tři najednou. Byli už dávno trnem v oku lidové straně. Ale žilinským rozhodnutím se najednou octla lidová strana před novým konjunkturalismem, protože nic tak nebuji v době politických převratů, jako právě on. To je stín, který se plouží za každým, buďsi to osoba nebo sebevětší skupina osob, jež se octla náhle na slunci. Také lidová strana byla nucena učinit některá opatření, aby se její boj za lepší příští Slovenska a za větší skývu chleba pro všechny Slováky nestal bojem o osobní moc a o tlustou pomazánku chleba pro některé lidi. Viděli jsme, jak mnozí, o nichž se předpokládalo, že se szili s bývalým režimem, otočili o stoosmdesát stupňů. Lidová strana však učinila také trpké zkušenosti s některými lidmi v odtrženém území, kteří po první zvěsti o záboru přešli k Maďarům. Teprve v nejhorších dobách se poznají vskutku věrní.

Slovensko se v novém roce pomalu vrací do běžných kolejí. Revoluční vlna opadáva. Leckde se vzedmula příliš vysoko a způsobila škodu, která se nyní hledí napravit. Dříve často hřešival na Slovensku bývalý režim tím, že nedovedl účelná a prospěšná opatření provést taktně, ve formě, která by neдрáždila nebo nezraňovala. Slovensko se revanžovalo. Nebylo tolik roztrpčení mezi Čechy pro to, že jsou propuštěni ze Slovenska, jako pro to, jakou formou se propouštění děje. Leckde bylo tak překotné, že se Slovensko připravilo o takové odborníky, za něž nemá náhrady a jejich je nedostatek i na našem západě.

Byla hlavně dvojí odezva těchto událostí: podnikatelé, lidé nejopatrnější z opatrných, ztráceli chuť jít podnikat na Slovensko. Báli se, že zítřek může místo uklidnění přinést ještě vyšší vzepjetí. Druhý ohlas byl mezi stálými návštěvníky slovenských hor. I když to jsou dnes naše nejlepší lyžařské terény, přece mnozí Češi řekli, že neprijedou. To všechno je už za námi. Obě strany si uvědomují, že tak by to nešlo. Na Slovensku se přestává s protičeskou kampaní, v Čechách a na Moravě se lepší nálada, v prvních chvílích proti Slovensku značně roztrpčená.

A zkušenosti zahraničně-politické? Souvisí úzce s politikou vnitřní, protože nejdůležitější potvrdily správný základ žilinského rozhodnutí: společný stát s Čechy a s Ukrajinou.

Tato zkušenost je zatím nejcennější, jakou slovenská autonomní vláda učinila. Dává jí dosti učinění, že šla správnou cestou k lepší budoucnosti Slovenska. Ty ostatní zkušenosti pak přispějí k tomu, aby tato cesta byla v novém roce co nejkratší a stála co nejméně obětí. Dalibor Janek

politika

R. Bechyně:

Mrtvé pochovávati

Odložil jsem novinářské pero koncem roku 1929. Studenokrevný aktivní politik poslal horkokrevného žurnalistu do ústraní. Přes to jsem za ta léta napsal pro »Přítomnost« řadu článků, které jsem podepsal buď pravým jménem nebo pseudonymem (Amicus, Spektátor). A vždycky to byl Peroutka, který starého žurnalistu vyboxoval z rezervy. Tak se děje i tentokrát. Hovořil jsem s Peroutkou dvakrát o pohřbu Karla Čapka, jehož jsem se nesměl zúčastnit (můj lékař je člověk milý, ale hlídač

krutý). Peroutka mi také tentokrát vnutil zaschlé pero do ruky. — Za těch patnáct roků, co trvá moje přátelství s redaktorem »Přítomnosti«, skoro nikdy se nerozešly naše názory na veřejné věci. Kryjí se i nyní. Domnívá-li se Peroutka, že má nějakou cenu, když tu veřejně povím, o čem jsme spolu hovořili, po Čapkově pohřbu, nechci mu zkazit radost z tvůrčí práce, kterou nyní koná při těžkém díle formování nového českého člověka politického.

R. B.

Chudinka země česká neměla uhlí na vytopení Pantheonu, když se jednalo o místo smutečního obřadu nad rakví Karla Čapka. A tak přišla církev a popjala mrtvé tělo básníkovy do svých loktů a pochovávala je.

Zastavte se u dvojího významu slova **p o c h o v a t i**. Něco nekonečně krásného vždy se mi ozve v duši, kdykoli nejmenší vnoúče zaprosí: pochovej mne! Karla Čapka církev pochovávala. Krásně, velebně a důstojně. Přesně vzato, nebyl Karel Čapek mužem církve; ale ona, velkorysá a lidská, otevřela svůj chrám, když se neotvíraly dveře chrámu národa. Starý odpůrce katolické církve svobodně vyznává, že ho nermoutí tento úspěch církve, neváhaje dodat, že podle jeho mínění spočinula tělesná schránka milovaného básníka na konci své pouti v rukách důstojných a povoláných. Posíláme při té příležitosti uctivý pozdrav staříckému opatu Zavoralovi.

Nebylo by bývalo mnoho zapotřebí, aby se z pohřbu Karla Čapka stala manifestační demonstrace všeho, čemu se do nedávna říkalo politická levice. Horkokrevné hlavy tak zvané kulturní pravice stíhaly básníka nepřátelstvím skoro do jeho posledního dechu — protože ho podezřívaly z politického levičáctví. Pronásledovaly v něm »hradního člověka«, autora »Hovorů«, člověka, k jehož osobním přátelům náležely osobnosti ze socialistického tábora; a snad také tvůrce hrdinské epopoje z hornického života. Ale právě toto vše hromadilo na druhé straně mocnou energii sympatie.

Nuže, pohřeb intimního přítele T. G. M., autora duchovních dějin velikého národního učitele a filosofa, bojovníka a vůdce, byl by se mohl státí bojovnou manifestací. Jak řečeno, nebylo k tomu mnoho zapotřebí. Stačilo několik hodin tiché propagandy od úst k ústům, a největší sál Prahy byl by nepojal smuteční hosty, pohřební průvod byl by čítal desítky tisíců dělníků a jiných drobných českých lidí, a Čechy by se byly rozestoupily na dva tábory v době, kdy je tolik zapotřebí jednoty. Příbuzní a osobní přátelé zesnulého odvrátili toto rozdělení. Nemyslím, že mužové církve, kteří se ujali mrtvého těla odvážného Rozumáře, měli na paměti politické zřetele, jichž se tu dotýkáme. Spíše jednali v duchu svého náboženství, majíce na mysli spásu lidské duše. Dopadlo to dobře. Na církevní půdě stál vedle sebe Miroslav Rutte a Josef Hora, Jan Malypetr a Ferdinand Peroutka, a všichni — levičáci i pravičáci, socialisté i kapitalisté, nevěrci i katolíci, ariji i židé skláněli hlavy, když opat strahovského kláštera sloužil pontifikální mši.

Již dávno vím, že organizace veřejného ducha jest proces zdlouhavý a bolestný. Nelze jej ani nahradit ani uspišit fysickým násilím. Pravdu má americký spisovatel, říká-li: Kdo pod násilným tlakem změni

svoje přesvědčení, nepřestane být, čím vždy byl; a nestane se, čím nikdy nebyl. Skutečnou cenu trvalosti může mít toliko veřejný duch, vzniknuvší svobodně, alespoň v našem národě. Podklad jednoty v duchu a pravdě stále je zapotřebí žít, bojovat o něj, vychovávat k němu. Postihl nás strašlivý úraz, ale není to smrt. Smrt by nastala, kdyby se všichni vrhli na všechny. Nehlásám jednotu lhostejnosti, zbabělosti, bezcharakternosti. Jednota v duchu a pravdě připouští i boje, jsou-li to boje za pravdu a ducha. Takové boje musí vésti láska, nikoli nenávist. Mnoho jsme chybovali v uplynulém dvacetiletí. V jedné věci jsme však, myslím, nikdy neopustili správnou cestu: Nikdy jsme nepřehnali svoje zápasy stranické, ideové, zájmové. Jednali jsme vždy tak, aby si lidé z táborů zneprátelených mohli zase kdykoli zasednout ke společnému stolu. V různých situacích byli vítězové a byli poražení. Ale vždycky byla zachována demokratická fair play, vítěz nezneužil své moci, nezahnal oslabeného odpůrce do podzemí, dopřál mu svobody a nezkrátil jeho práva. A tak jsme se vyhnuli zrození a nahromadění veliké nenávisti, která je slepá, fanatická, vražedná, hloupá. Zachovali jsme míru, když měla protikatolická nálada vrcholnou konjunkturu, a zasáhli jsme do církevně-politických věcí s jistým taktem, takže některé zákony z toho oboru byly církvi sice protivné, nicméně však ještě snesitelné. To jest jediný příklad z mnohých. Ani vrcholná protisocialistická konjunktura neroztrhla národ hlubokou, nepřeklenutelnou propastí. Jenom tak jsme zachovali jednotu, jenom tak jsme prošli v poměrném klidu katastrofou, jenom tak se zachováme v budoucnosti.

Tuto jednotu ve velikých věcech národa a státu musíme ostražitě držeti dále. Držeti, brániti, tvořiti, vychovávat k ní. Z pohřbu Karla Čapka mohl vzejít významný rozkol v národě. Stal se opak, díky rozhodné vůli a jemné ruce pořadatelů. Tak zvaná levice nedemonstrovala. Tak zvaná pravice nevzdorovala. Jednotný národ společně pochovával jednoho ze svých největších básníků.

Katolické církvi tu připadla významná, čestná úloha prostředníka. Vykonala ji s taktem a zdarem. Podrží staré české náboženství (české navzdory všemu!) tuto úlohu?

Mrtvé pochovávat. K tomu je někdy zapotřebí odvahy. Stará sociální demokracie měla odvahu pochovat, co v její doktríně odumřelo. V oboru dějinné filosofie pochovávala jednostranný historický materialismus; v oboru politiky pochovávala starou zásadu marxistického třídního boje, nahradivši ji moderní zásadou masarykovské demokracie. Mějme odvahu pohřbit mnohé z toho, čím bylo naplněno naše mládí, a co se již nehodí do změněného obrazu světa. Za našeho mládí vykonávala politika (habsburská a aristokratická) zhoubný vliv na katolické náboženství. Za dnešních dnů vykonává katolické náboženství blahodárný vliv na politiku. Za našich časů náleží katolická církev k silám duchovní a politické svobody. Dnes vzdělaný a svobody milovný člověk s úctou čítá projevy římského papeže a jiných církevních knížat. Svět je rozbit a roztrhán působením extrémních a militaristicky zdůrazněných nacionalismů. V tomto světě duchovního rozkladu a úpadku blahodárně působí universalismus římskokatolické církve. Nepřekážejme

působení tohoto ducha všelidského sbratření na půdě křesťanského světového názoru.

Po dlouhých letech zápasu s církví římskou dobral jsem se k tomuto přesvědčení, které tu svobodně vyznávám, nejsem k tomu ani donucen, ani za to placen. Změnil se svět, změnila se církev, změnili jsme se i my. V tragické situaci národa má u nás všesvětová církev své veliké poslání.

Může být, že také v církví se najdou nedočkaví konjunkturalisté, kteří budou žádati změny, k nimž nedospěl celek národa. Budou-li mít úspěch, ničeho pro svou věc nezískají a mnohé mohou zkazit. Také pro muže církve ať platí zásada demokratické fair play. Svoboda svědomí zůstane navždy nedotknutelným dogmatem v národě Husově.

F. Peroutka:

Kdyby byla vypukla válka...

II.

Někteří ovšem teď říkají: Dobrá, tedy Anglie ne, Francie ne, ale Rusko bylo přece ochotno nám přispěchat na pomoc? V tom je to právě: ve spěchání, v rychlosti vůbec nebylo možno doufat; a my bychom byli bývali potřebovali pomoci bleskurychle; kdyby Rusko se nakonec rozhodlo nám třeba samo pomoci, bylo by se mohlo pro přirozenou povahu věci blížit k místu naší tragedie jen hlemýždím krokem; bylo by dospělo prvními hlídkami někam na východní Slovensko, když u nás vše už bylo dokonáno.

Ale ruské thema v této historii je možno rozvésti. Rusko vskutku nezasluhuje si takových našich odsudků, jako jiní naši spojenci; chovalo se až do poslední chvíle korektně; několikrát prohlásilo, že splní všechny své spojenecké závazky, a nemáme žádného důkazu, abychom mohli říci, že by tak bylo neučinilo. Skeptik ovšem může nadhodit, že Rusku bylo poměrně lehké tak mluvit, jestliže vědělo, že Francie sama rozbije tento spojenecký systém a zbaví Rusko povinnosti jíti Československu na pomoc; podle smlouvy bylo Rusko povinno bojovat po našem boku jen tenkrát, jestliže Francie tak učiní. Jestliže tedy Rusko dobře prohlédlo ledví Francie, nebylo pro ně v jeho prohlášení o zachování smlouvy žádného rizika: Francie nejde, Rusko tedy také nemusí jít, a všechna hana padá na Francii. Ale máme z poslední doby tak špatné zážitky, že jsme vděční už i za pouhou korektnost.

Nyní jde v naší úvaze o to, zda, když už jsme byli veřejně opuštěni Francií a Anglií, měli jsme se snad pustiti do zápasu s Německem, Polskem a Maďarskem, spoléhajíc aspoň na Rusko. Někteří lidé v kritických zářijových dnech zapřisahali vládu, aby tak učinila, a nyní s hněvem vzpomínají na to, co pokládají za propasenou příležitost. Bylo v tom mnoho romantismu, který, jak se zdá, nás vždy bude v našem poměru k Rusku provázeti, ať už je to Rusko carské nebo komunistické.

Pravda jest, že naše vláda se o to ani nepokusila, aby se společně s jediným Ruskem dala do boje proti Německu. Musíme připustit, že, jak jeho kritikové vyčítají, dr. Beneš se v Moskvě ani neinformoval, zda tato možnost existuje. Opravdu ve vůdčích našich kruzích nebyla žádná nálada pro takovou frontu, již by bylo tak snadno pomlouvat jako bolševickou. Dr. Beneš nepochybně nezapomněl, jak velké úspěchy sklídilo Německo se svou protibolševickou agitací; věděl, jak této agitaci podařilo se postrašit vládní

a jiné vlivné vrstvy na západě a předvídal, že by naše společná válečná fronta s Ruskem neměla přitažlivou sílu pro další spojení; že bychom na konec byli podle vši pravděpodobnosti zůstali s Ruskem osamoceni, a že by to bylo nestačilo v boji, jenž nastával. To si nevymýšlíme teprve teď: podezření, že by Francie sama nebo Rusko samo nestačily proti novému Německu, bylo základem francouzsko-ruského spolku a vůbec celé ideje kolektivní bezpečnosti. Dr. Beneš se tedy právem rozpákoval jít do boje s půlkou systému, když se vždy věřilo, že bude musit fungovat systém celý, má-li zápas dopadnout dobře.

Ostatně z toho, že Rusko korektně prohlašovalo, že zachová spojenecké smlouvy, nelze ještě vyvozovat, že by Rusko stejně ochotně vystupovalo i nad míru svých závazků, to jest, že by nám bylo šlo na pomoc samo, i když je smlouva k tomu už nenutila. To jest nejen pochybné, ba přímo neuvěřitelné a skoro protipřirozené. Rusku nemohlo zůstat tajno, že Chamberlain i Bonnet vedou politiku svých zemí směrem nepřiznivým vůči Rusku, a že oba tyto mužové věru by si nedělali nic z toho, kdyby dnešní ruský systém zmizel s povrchu zemského; za takových okolností bylo by Rusko, postavivši se samo na naši stranu, mohlo pojednou shledat, že se octlo v pasti a že směřuje ke katastrofě, která jest většinou světa horlivě nebo tajně schvalována. Proto ruští vůdcové by se byli neskonale pečlivě rozmýšleli o této eventualitě, než předpokládají ti u nás, kteří věří, že vztahy mezi státy jsou tak jednoduché, že by bylo prostě stačilo Rusko požádat, aby nám pomohlo. Jisto jest, že by bylo na konec rozhodlo věc podle svých vlastních, nikoli podle zájmů našich, a sotva lze věřit, že by bylo odpovídalo ruským zájmům, aby bylo stanulo samo proti Německu ke konečnému vyúčtování. Představa o Rusku, které v září planulo touhou postavit se na naši stranu a čekalo jen na požádání (jako by požádání samo mohlo hrát nějakou významnou roli tam, kde jde o život a smrt národů a systémů), jest beze vsí pochyby legenda. Rusko jest jen v té příznivější situaci, že události se shlukly tak, že jeho odhodlanost nebyla vyzkoušena.

Ale jděme dále a řekněme, že by tedy naše žádost sama měla takovou čarovnou moc, že by bývala mohla způsobiti, aby Sovětské Rusko bez rozmyšlení vsadilo celou svou existenci na kartu boje po našem boku. Dejme tomu, že by ruské divise na rumunských hranicích byly dostaly povel k pochodu. Jak by nám to bylo ulehčilo naše postavení?

Jak bylo povinností každého veřejně působícího muže od té chvíle, co jsme uzavřeli s Ruskem spojeneckou smlouvu, hleděl jsem nabýt spolehlivých zpráv o hodnotě ruské armády. Musím přiznat, že se mi to nepodařilo. Slyšel jsem věci různé, od zpráv dobrých až po nejhorší, od tvrzení, že dnešní ruská armáda jest několikanásobně lepší armády carské, až po zprávy téměř katastrofální, opírající se při o zkoušenosti z krátkých letních bojů mezi Ruskem a Japonskem na Dálném východě. Tehdy prý Japonsko vyvolalo konflikt, aby vyzkoušelo hodnotu ruské armády. Odpověď na otázku, jaký byl výsledek zkoušky, je prý v tom, že od té doby Japonsko bezstarostně pronikalo do Číny. Nepodařilo se mi v sobě tento chaos vznikající z různých zpráv uspořádati, ač se mi vždy zdálo, že nadšené zprávy o ruské armádě byly trochu více nesené citem, než by mělo býti dovoleno při odhado-

vání věci pro nás tak důležité. Avšak i toho nechme a připusťme, že by dobrá ruská armáda hned v prvních hodinách války se pohnula, aby nám přišla na pomoc. V té věci bylo ilusí snad nejvíce. Beze všech skutečných předpokladů a bez znalostí faktů vypočítávali lidé, jak brzo by Rusové zasáhli do našeho boje v Čechách. Pravda byla neskonale krutější, poněvadž byla neskonale pomalejší.

Ruská armáda nikdy v celé historii nevynikala tam, kde měla postupovat a útočit. Několikrát přemohla nebezpečného nepřítele houževnatostí v obraně, ale několikrát sama se ztroskotala tím, že podnikla útok. Sotva lze věřit, že by se tyto historické skutečnosti byly mohly důkladně proměnit za pouhých dvacet let, tím méně, když zprávy o stavu komunikací v Rusku věru nepovzbuzují k víře, že tento stát by mohl rychle posunovat a přemísťovat svá vojska, jak je nezbytno při ofensivě. A ofensivu jsme od něho čekali, není-liž pravda? Co by nám bylo pomohlo Rusko jen se bránící a zůstávající tisíc kilometrů od nás? Tak by tedy ruská armáda v první den války se začala posunovat jedinou a jednokolejnou drahou na Podkarpatskou Rus, předpokládáme-li, že by to bylo Rumunsko bez odporu dovolilo, i když vidělo, že Anglie a Francie se odhodlaly stát stranou. Za jak dlouho by byla urazila ruská armáda tisíc kilometrů do Čech a v jakém stavu by nás byla nalezla? I nejlepší armáde jest zakázáno postupovat příliš rychle, nechce-li se vystavit téměř jisté porážce. Každá armáda smí postupovat jen tak rychle, jak rychle stačí za sebou vybudovat nejdůležitější etapní zařízení. Postoupivší armáda bez zajištěného zásobování a vybudovaného styku se zázemím jest ztracena. Skoro za každým vojákem na frontě musí jet jeden vůz v etapě. Proto mají generální štáby vypočítáno, že armády, i když se nepotkávají s odporem, smějí postoupit jen určitý, zcela omezený počet kilometrů denně, beznadějně malý, jde-li v celku o kilometrů tisíc. Ruská armáda sama se o tom ke své škodě poučila r. 1920 u Varšavy, německá armáda r. 1914 na Marne. Ve svém nejvlastnějším zájmu nebyla by směla Vorošilovova armáda se hnát tak dopředu, jak v to někteří u nás doufali. Mohla postupovat jen současně s co nejpečlivějším vybudováním zázemí, což jistě při stavu ruské výroby nebyla dobrá předpověď pro tempo. Někdy — nejdříve — za čtvrt roku byly by mohly ruské síly zasáhnout podstatně do našich bojů. Byli bychom za čtvrt roku ještě vůbec bojovali? A nezdržela by zima postup Rusů ještě více a nebylo by Rusko, i kdyby se zatím nepotkalo s velkými překážkami, hotovo ke skutečnému zasáhnutí teprve na jaře, tedy za půl roku? Co by byla pak ruská armáda u nás našla?

(Dokončení.)

Josef Kalmer:

Třetí thema pro úvodníky světového tisku

(Džibuti)

Stavba italské koloniální říše v severní Africe má do světa jedinou bránu: Džibuti. Všechny ostatní přístavy italských kolonií můžeme považovati nanejvýš za nouzový východ.

Džibutská brána má ovšem tu nevýhodu, že ji hlídá cizí vrátný. To dává podnět k napětí mezi Itálií a Francií v severní Africe. Příčiny jsou však hlubší.

Zprvu uhelná stanice

Angličané obsadili Aden právě před sto lety, v lednu 1839. Tadžurskou zátoku, která leží hned naproti, obsadili Francouzi teprve v r. 1862. Kdyby Ferdinand Lesseps nebyl vybudoval suezský průplav, nikdy by Francii nebylo napadlo obsaditi somálské pobřeží a nebylo by ani Džibuti. Hledajíc uhelnou základnu pro lodi, plující do vzdálených východních kolonií, koupila Francie v r. 1862 od tadžurského sultána *O b o k*, který se však pro přístav nehodil. V r. 1888 rozšířila proto svou državu o Džibuti, ačkoli ani džibutská, lagunovitá, mělká zátoka s korálovými útesy není vlastně žádný přístav, poněvadž lodi nemohou v ní zakotvit. Velké lodi kotví v tadžurské zátoce, vzdálené od města půl druhého kilometru; zboží, které přivážejí, musí se překládati do lodě, aby se náklad dostal na břeh.

Ale Džibuti má vůči všem jiným místům na tomto pobřeží jednu výhodu: má v o d u. Bylo ji sice třeba získat pomocí artézských studní a obsahuje pět gramů hořčičku v každém litru, ale je to přece pitná voda. Od těch dob vznikly už ovšem filtrovací stanice, dodávající vodu lodím a železnici. Pro obyvatelstvo — 700 bílých, 13.000 Somálců a teď ještě 2000 habešských uprchlíků — postavila Francie vodovod, který přivádí vodu až z Ambuli, tedy z vnitrozemí. Tak snášejí lidé toto strašlivé, nezdravé podnebí. Jen těžko se dýchá vzduch, teplý průměrně 45 stupňů Celsia, a kromě toho nasycený solí (mořská voda v adenské zátoce obsahuje 8 procent soli, nejvíce na celém světě).

Vůči těmto záporným okolnostem třeba zaznamenat tři kladné: námořní, hospodářský a politický význam Džibuti neustále roste. Po celá desetiletí zásoboval lodi, plující do Orientu, uhlím přístav v Adenu, holá skaliska bez vody a bez důležitějšího zázemí. Donedávna byla v Džibuti jenom uhelná stanice, ale už asi rok jsou hotovy cisterny na masut. Od r. 1935 stavělo se i molo, vybíhající daleko do moře. Nyní je už hotovo, takže v přístavu mohou zakotviti lodi střední tonáže. Francouzská sněmovna povolila již dalších 80 milionů franků na výstavbu přístavu. Francouzští, italští a němečtí rejdaři dávají zásobovat své lodi v lacinějším Džibuti. Obrat přístavu stoupá neustále, zatím co Aden prožívá nepřetržitý pokles.

Na rozdíl od Adenu má Džibuti hospodářsky důležitě zázemí, jehož význam se denně zvětšuje. Toto zázemí — totiž Habeš nedávno dobytá — je sice odděleno od přístavu několika sty kilometrů pouště, ale přes poušť vede francouzsko-ethiopská dráha. Je úzkokolejná, ale je z Džibuti do Addis Abeby 785 km dlouhá a je pupeční šňůrou, spojující civilizaci s habešskou vysočinou.

27 hodin

jede vlak, patřící »Compagnie du Chemin de Fer Franco-Ethiopien«, než překoná celou vzdálenost. Dráha je s to dopravit denně 800 tun. Italové tvrdí, že je to málo, a francouzští majitelé zas dokazují, že italské zásilky činí denně sotva 300 tun. Podstatou sporu jsou ovšem peníze. Ze 34.600 akcií (jeden podíl 500 franků) patřilo 4600 podílů něgušovi Menelikovi II., který dal inženýrům Ilgovi a Chefneuxovi povolení ke stavbě dráhy. Tyto podíly prodal něguš Haile Selasie v prosinci 1933 železniční společnosti za 867.000 franků. Po dohodě Laval—Mussolini v lednu 1935 dostali Italové 2500 podílů, ale kupní cena nebyla oznámena.

Účast na akciovém kapitálu nezaručuje Italům spolurozhodování ve správní radě dráhy. Ale právě tento vliv považují Italové za nejdůležitější, neboť 75—80 procent vývozu a dovozu z Habeše a do Habeše ovládá ještě stále tato trať. Italové trpí nedostatkem devis — a francouzsko-ethiopská dráha je druhou nejdražší železnicí na světě. Italové mohou zaplatit v lirách jenom část dopravních nákladů, druhou část musí platit devisami. Proto je Itálie nespokojena s dosavadním stavem.

Dráha je samozřejmě výnosná. Není mnoho podniků, které by mohly vyplácet 150 franků dividendy na 500 franků nominale, jak to učinila tato železniční společnost v r. 1954. Po pravdě řečeno, vyžádala si však stavba dráhy ohromných nákladů, protože se musila vybudovat v nejtěžším terénu. Francouzský stát musil převzít záruku za zúročení a úmor, neboť jinak by stavba nebyla bývala nikdy dokončena. Trať se začala stavět už v r. 1897, ale dokončena byla teprve v r. 1917. Do r. 1924 vykazovala dráha stále schodek, který musil hradit francouzský stát. Obligační dluh dráhy činil ještě v r. 1933 přes 80 milionů franků, které se zúročují 3½, vlastně 5½ proc.

Koncesena 99 let

Když byla dráha v r. 1917 dokončena, prodloužil něguš koncesi na dalších 99 let, tedy až do r. 2016. Je pochopitelné, že Italové nechtějí tak dlouho čekat, snaží se získati dráhu do svých rukou. Z nejnovejší historie známe již podobný případ ze »státu« Manžukuo, který se zmocnil východočínské dráhy, patřící Rusku. Pod tlakem poměru přistoupiť Rusko na prodej a přijalo nevýhodnou kupní cenu, ale z jednání mezi japonským velvyslancem Togo a Litvinovem vyplývá, že Rusko splátky nedostává. Nelze vědět, odhodlá-li se Italie dráhu obsadit a vyvolat konflikt s Francií, ale druhá cesta, kterou prozatím zvolila — totiž bojkot dráhy — nevedla dosud k úspěchu. Doprava desíti metrických centů mouky přes italské Somálsko (přístav Mogadišu) do Addis Abeby stojí 18 šilinků, zatím co dráha dopraví stejný náklad za 5 šilinků. Všechny devisy, které Italie bojkotem uspoří, vydá za pohonné látky pro lodí, dopravující mouku přes Indický oceán. Dosavadní pokusy, dopravovati zboží ve velkém pomoci nákladních aut z Massaua nebo z Assabu u Rudého moře, dokazují taktéž, že doprava po dráze je výhodnější.

Italie poznává, že kolonie jsou drahá věc, než začnou být výnosné. Nejdřív je třeba investovat, teprve potom lze kolonií využívat. Francie hradila celá desetiletí schodky města Džibuti, jehož roční rozpočet činí asi 15 milionů franků. Od r. 1924 žije Džibuti z cel, poplatků a tarifů, které se platí v džibutském přístavu z náklady, dopravované drahou do vnitrozemí italské kolonie. Každý, kdo tuto zemi jednou viděl, pochopí, že Francie nemůže z pouště kolem Džibuti naprosto nic získat. Proto je tedy pochopitelné, že se nevzdá jediného pramene příjmů, který tam má a může mít.

Do r. 1935 dodávalo město Džibuti téměř všechnu sůl, kterou Habeš potřebuje, poněvadž sůl nemá. Z roční těžby, která dosáhla celkem 1762 tun, dodala společnost »Compagnie Commerciale des Sels Marins« (sůl se zde získává vypařováním) celých 1500 tun do Habeše. Italie má dost soli na erythrejských hranicích. Nepotřebuje tedy džibutskou sůl, ale: těžba soli z mořské vody je jediným džibutským průmyslem.

Přes to vyšla Francie Italům vstříc. V naději, že se doprava zvětší, snížila železniční tarify o 20 procent. Mimo to je ochotna povolití Italii výsadu, kterou něgušovi odepřela, totiž: svobodné pásmo v džibutském přístavu.

Postačí však tento ústupek? Italie žádá také podíl na suezském průplavu, odvolávající se na to, že k příjmům společnosti přispívá 17 procenty. Většina akcií je samozřejmě ve francouzských rukou. Anglie přispívá k příjmům společnosti 46 procenty, ale přes to nechce odvozovati z této okolnosti vlastnická práva. Nejde tedy o příspěvky k zisku, nýbrž o politické hledisko.

Ať už dopadne boj o Džibuti jakkoli, tvář městečka se nezmění. Kromě solivarských kolib je v Džibuti jenom asi 20 evropských domů: hotely, vládní budovy, celní stanice, několik obchodních a soukromých domů. Domorodí Somálci spali dříve pod širým nebem. Guvernér to považoval za nemravné, a proto má dnes Džibuti zvláštní čtvrť domorodců z benzinových sudů, be-

den, ze zbytků plechu a z hadrů. Nevím, přispělo-li guvernérovo rozhodnutí k zvýšení mravnosti, ale tolik je jisto, že vzhled města není proto o nic romantičtější.

do ba a lidé

Milena Jesenská:

Poslední dny Karla Čapka

Karel Čapek nebyl nikdy docela zdrav. Churaví lidé jinak milují život a jinak se bojí vážné nemoci, než zdraví. Život milují pokorně, jako by stáli opodál a dotýkali se jen letmo věci překrásné a kouzelné. Jsouce jen napolo zdraví, mají zbystřené srdce pro život a zahlédnou nejpodivnější krásy tam, kde ostatní vidí jenom obyčejnost. Udeří-li je osud, je první hnutí jejich mysli pokorné: snad je to tak v pořádku? Snad je to pro mne dobré dost? A zalézají tiše do samoty věci, aby nikoho neobtěžovali svou bolestí. Proti vážné nemoci nemívají vzdorného vzteku silných a zdravých, u kterých je těžká nemoc jako rána do živého a zdravého masa. Brání se proti ní tím, že jí neberou na vědomost. Necháávají si ji pro sebe, tají ji bedlivě i sobě samým, odkládají ji s těla na duši, nosí ji jako tajemství, které stačí zamlčet a nebude prozrazeno. Proto snad ulehl Karel Čapek vlastně až teprve tehdy, když už umíral. Přátelé vypravují, že na cestě od lenošky do velké postele, která ho pozřela jako malé dítě, zakýval rukou na obrázek T. G. Masaryka, který sám fotografoval a který visel na stěně, jako kývají lidé z vlaku, jenž vyjíždí z nádraží. Snad to byl pouhý bezděčný pohyb. Ale kdo ví, podle jakého řádu stává se bezděčnost umírajících výrazem pravdy, která je v člověku i zvířeti silnější v konání než ve slovech. Ten obrázek si pak mrtvý básník odnášel v ztuhlých dlaních na věčnost, a je nějak krásné představovat si docela dětsky, že jím zaklepal na bránu nebeskou.

Ulehl, aby umřel, jako ulehají zbožní lidé. Nevím, zdali Karel Čapek věřil v Boha. Ale byl to náboženský člověk, muž s velmi pečlivě a subtilně vypracovanou hierarchií mravních hodnot, s pevným světovým řádem v srdci i v myšlení. Rok 1938 jako povodeň odnášel balvany, které se zdály před tím tak pevné. Rány dopadaly ráz na ráz. Ztráta francouzského přátelství, ztráta víry v Marseillaisu, hymnu demokratických svobod, ztráta hor a hranic, ochromený národ, úzkostlivá bezmohoucnost básníkov a s rachotem rozboreného domu, řítícího se na kraj propasti, i nová řeč některých Čechů, hanobících vlastní hnízdo. Příliš mnoho pustšení pro srdce člověka, jehož životní vírou bylo stavět, budovat, pracovat. Příliš mnoho zkázy pro básníka, který tak miloval upravenou zahradu, rozkvetlé kytky, pohostiný dům a věci prostého života. Byl to příliš skromný a plachý člověk, než aby zemřel na zlomené srdce. Zemřel na zápal plic.

Na nočním stolku vedle postele ležel obsah kapes: půlčičky cigaret, špička z višňovky, ohmatané hodinky, legitimace na elektriku, noviny a poslední Štefan Zweig: »Nastolení krále.« Ve čtvrtek četl noviny ještě bedlivě. V pátek mu je už nedali. Věděli, že nese těžce anonymně večerníků. Tím tíže, že se hněvat neuměl. Uměl se hanbit, stydět za jiné, uměl se skrývat v ulitě bolavého mlčení, ale hněvat se neuměl. »Člověk se nemá v životě na nikoho zlobit,« chlácholil jiné »koukej, jak by se nezlobil, kdo ví, má malý plat... a psát také neumí,« dodal přemítavě. Ale to nebyla kritika. To bylo věcné zjištění mistra v řemesle, citlivého, čistotné-

ho rukodělníka péra, jemuž je nedostatek řemeslného umu dostatečným vysvětlením pro zahořklost. Dělat něco špatně byl velký pro něho hřích. Dělat špatně podzídku, nahazovat špatně maltu, zasadit špatně sazeňičku a špatně vidět svět bylo stejně hříšné, jako špatně psát. Dobrá práce dělá dobré srdce, špatná práce dělá srdce jedovaté. Takový byl Čapkův světa rád.

V pátek se projevil těžký zápal plic, v pátek zakázali lékaři Čapkovi hovořit a zakázali mu kouřit. V pátek se začínaly sklánět stíny nad životem, a proto snad Čapek nedovolil, aby byly staženy záclony. Chtěl mít jasno. »Člověk se má dívat věcem do tváře,« říkal. Díval se však bedlivě do tváře svým přátelům a lékařům a nejbedlivěji své ženě, hledaje v jejich obličejích zákmit úzkosti nebo veselí, které by mu potvrdilo, že se mylí ve svém tušení. Byl to zoufalý zápas o dobrou pohodu, o předstírání dobrého pulsu, o klidný hlas a veselé oči, byla to, Olgo, tvá nejstrašnější úloha, hrát člověku, kterého stravovala smrt, bezstarostnost a veselost, když tebe začínalo stravovat tušení osamocení.

Ležet už Čapek nemohl, tedy vysedával. V polozkroucené, pokřivené poloze seděl na posteli hodiny, hodiny, hodiny, zápase o dech. »Myslí jsem si vždycky, že nejhorší věc je nevidět,« řekl. »Ale nemoci dýchat je ještě horší.« Spánek nepřicházel, beze slov se čas vlekl s minuty na minutu a v tichém propadání byla největší starost tohoto muže, aby neobtěžoval, aby pro něho nikdo netrpěl nepohodlí, aby nikomu nepřipadlo za těžko opatrovat ho. Nemocný člověk je ubohý živočich, v nejsamozřejmější funkci odkázaný na pomoc druhých: a to Čapek nesnášel, o tuto samostatnost bojoval, bylo těžko přinutit ho, aby se podvolil. Lékařským opatřením se však podvoloval klidně a poslušně. Valil balvany na srdce lékařů, protože jim tak dětsky důvěřoval, viděl v nich muže, kteří mají právě tolik zázračné moci, jako úžasné vůle; ostatně to nebyli jenom lékaři, byli to přátelé a mimo to Češi, kus toho umírání bylo i jejich bolestí, stáli vedle v pokoji, plačícce, a odcházeli k němu s úsměvem hrdinů. Bylo těžko sedět vedle něho, protože začínal mluvit, jakmile někoho viděl. Odejít bylo nemožno, obával se zůstat sám, i oni se obávali opustit ho na vteřinu. A tak seděli vedle v pokoji dr. Fürth a dr. Steinbach, »zlatí kluci citliví«, jak jim říkal Čapek, předstírali, že čtou, a s vlastním dechem naslouchali vydechnutí muže vedle v pokoji, muže, který se ztrácel v tmách.

V sobotu ráno v 5 hodin přišli konzultující lékaři, profesor Pelnář a profesor Charvát — a Čapkovu první starost byla, zda-li už pili kafe? Hle, básníku první party, jak všední je zachraňovat život člověka. »Myslíš si, že děláš něco vznešeného, a zatím jenom nosíš kameny, rovnáš je pěkně a úhledně do haldy, obyčejná dřina je to.« Zda jsi v těchto dnech myslil na největší poznatek svého života, že vznešené není vznešené, ale obyčejné, a že obyčejná lidská dřina je vznešená a šlechetná?

Uprostřed namahavého úsilí lékařů o život promlouval klidně a prostě věty. »Jak je venku? Je ozkluzko? Za devadesát jeden den pojedeme na Strž. Všichni, jak jsme tady. Na Strži už budou pučet stromy a čerstvá tráva — za devadesát jeden den.« Když odešli lékaři a vrátili se přátelé, zastihli Čapka s otázkou v očích, a protože nesměl mluvit, ukazoval palcem dolů, jako římský caesarové nad padlými gladiátory dávali znamení: palcem dolů znamená gladiátora probodnout, palcem nahoru znamená nechat ho žít. Byla to otázka humorná, ale jistě už velmi úzkostlivá. Oba »zlatí kluci citliví« horlivě zvedali palce do výše, ukazující, že gladiátor zůstane živ, a byla to odpověď úsměvná, legrační a veselá, tři muži tu dělali šprýmy, jako do-

vedou jenom muži mezi sebou, trochu kamarádké hantýrky, trochu chlapsky podané útěchy, trochu žertování o věcech nejhlubších — a při tom asi nikdy spolu tito muži nemluvili vážněji.

V sobotu byl Štědrý večer, nějak se svět utišíl a i nemoc jako by povolila. Lékaři dávali trochu naděje. Vydržeti takhle tři dny, je to vyhrané. Čapek byl unaven, umořen, toužil po spánku, který nepřicházel, po dechu, kterého se nedostávalo. Ale přes to se vracel cípek naděje. Nemocný byl plný otázek a plný tlumeného hovoru. Kdy bude smět kouřit? Kdy bude smět chodit? Kdy bude smět psát? Napíše knihu o lékařích, povídal. Sám syn lékařův, vždycky se cítil přitahován a okouzlen problémem lékaře — člověka. Lékař mu znamenal vždycky víc, než mistr svého řemesla. Tak trochu divotorce, jako Galén, lékař spasil. A při tom je v tom tolik bezmocně lidského, vzít fídlátka a měřit lidská srdce, ohmatávat pulsy, poslouchat plíce, chodit do sešerelých pokojů a hledět do vyděšených očí a vidět lidi umírat. Tolik lidského, obyčejného, záhadného a všedního, napíšu to, sliboval si. Jen co se vystůnu.

Myšlenky posledních dnů Karla Čapka patřily dvěma pozemským jeho láskám: Strži a Olze.

Strž je kamenný dům pod hrází rybníka v dobříšských lesích. Kolem domu je 20 hektarů půdy, a tato hlína, tento dům a pohled z něho na brdské kopce přirostl Čapkovi k srdci jako věc, která dýchá. Cím víc se bořil svět kolem nás, tím horlivěji a dychtivěji stavěl, vláčel balvany, připravoval regulaci potoka, páčil pařezy. Jako zázrakem bylo na těch dvaceti hektarech všechno, co miluje člověk, srostlý s českou krajinou: rybník, potok, studánka, kousíček pole, hájek, břízy a mezička, kopec i lán, vyhlídka na modrou křivku mírných kopců, kraj lahodný, jako klekání v letním zlatém podvečeru. Šest neděl tady na podzim ztrávil Čapek docela sám se zedníky, lopotě se prací. Připravoval hlínu na jaro, připravoval dům pro svou ženu, pro sebe a své přátele. »Za jedenadevadesát dní budu zedničit, dodělám regulaci potoka,« sliboval si. »Napíšu o Strži. O tý Strži mne snad psát nechají...?«

Těch jedenadevadesát dnů, které ho dělily od jara, bylo však příliš dlouhých. Počítal je po hodinách, chvěl se, jako by na jaře čekala záchrana. Jedenadevadesát dnů, jedenadevadesát přiček žebříku. Ale se čtvrtě se zřítíl.

Před třemi roky se Karel Čapek oženil. Do té doby žil sám, samotář, osamělec. V jeho domově bylo všechno jediné: jeden talíř na stole, jedna židle u stolu, jedna postel v ložnici, jeden kabát na věšáku. Od počátku svého manželství se Čapek změnil. Jako by se rozvinul do šířky, do výšky, do chvatu, do bezpečí. Najednou neby ozkluzko. Jako by měl touhu dohánět dny samoty, jako by se přestal vlastních citů ostýchat. Rozpučela v něm nějaká chlapská síla a náhle byly všechny věci dvě: dva talíře na stole, dvě židle u stolu, dvě postele v ložnici, dva kabáty na věšáku. Všechna zdravá radost člověka pramení z toho, že jsou věci dvě.

Jednou v podvečer, když pozoroval Peroutka změněný život svého přítele, tak podstatně rozdílný od tolika předešlých večerů, večer muže a manžela, zvedl dva prsty do výše — ukazovák a prostředník: Dva, Čapku! A Čapek, okamžitě chápající značky chlapecké řeči, kterou pronášejí muži ve věcech vážných, pohyb opakoval: Ovšem, dva jsme! Pýcha a dozrávání, vědeckost a šelmovství. Klukovina a nejvřelejší moudrost. Od té doby ten pohyb zůstal jako zkratka velké a dlouhé věci, které se říká láska (ale to je málo), které se říká život ve dvou. Když Čapek umíral, když už nemohl mluvit, když už byl skorem na drurém břehu — když už byl v agonii — klečela jeho žena vedle něho,

převádějíc ho v okamžiku, kdy ze dvou zůstává zase jeden, mrtvý je sám, živý je sám. A těsně na prahu této nové samoty zvedl Čapek ruku, zvedl dva prsty: ovšem, dva jsme. Ale potom umřel.

V neděli v poledne na Boží hod vánoční snědl Čapek polévku a vypil kafe. Dokonce vykouřil půlčičku cigarety. Odpoledne seděl klidný a tichý se svým přítelem a lékařem. Pověďte mi něco, řekl. Povídal tedy. O lékařově chlapci, o jeho úloze, o tom, jak je venku a ovšem, o Strži, o jaru, o potoku. Venku začínalo sněžit, do pokoje se ukládal modravě bílý stín, velkoměstský odraz sněhu. Čapek mlčel, mlčel hodnou chvíli. Pak změnil barvu, změnil polohu těla. I člověk i zvíře se před smrtí ukládá. Pomalu hledá polohu, ve které by bylo dobře umřít. Do pokoje vešla žena Olga a snad jí kmitlo tváří pochopení. »Copak ti lékaři neřekli, že už je mi lépe?« řekl Čapek — a to bylo docela poslední, co vůbec řekl. V pět hodin se položil na znak, schoulil se na pravou stranu, uložil hlavu i ruce, připravil tělo. Ve tři čtvrti na sedm dodýchal.

Nebojoval. Nerval se. Nezápasil. Přestal jenom dýchat a přestal jenom žít. Chcete-li, věřte si, že zemřel na bronchitidu a zápal plic.

Ladislav Farago:

Palestinské noci

Podáváme několik výňatků z knihy Ladislava Faraga, »Palestina v předvečer« — patrně velkých událostí (Palestine on the Eve). Autor je původem Maďar a napsal už úspěšnou reportáž o Habeši. Vytkl si úkol, popsat palestinské ovzduší objektivně a nezaujatě jak vůči židům, tak vůči Arabům. Ukázka, kterou otiskujeme, vystihuje neklidné a nebezpečné ovzduší v této části světa, čímž nechceme říci, že by jinde byl klid. Vskutku není dnes přeháněním říci, že svět je ve varu.

David přijel se svým vozem a pozdravil. »Musíme si pospíšet, chceme-li se dostat do Tiberias před západem slunce. Nemůžeme jet po hlavní silnici, protože bychom se přes arabské vesnice nedostali živí. Zrovna včera jsem se chtěl dostat do Tiberias přes Nazaret, ale byl jsem zasypán ohromnými kameny, které mi rozbily blatníky. Proto musíme jet postranními cestami, které jdou přes židovské kolonie; jsou špatné, ale bezpečné. Rozhodně nemusíte mít strach, nic se mi nestane. Předně jedu rychle a za druhé jsem udělal určitá opatření.«

»Jaká opatření?« tázal jsem se. »Jste snad ozbrojen?«
»Ne,« řekl David, »ale nechal jsem si narůst vousy. Teď vypadám jako Arab.«

Měštští Arabové totiž nosí chaplinovský knírek a David měl také takový. Jenže to nebylo příliš účinné opatření; při jízdě autem nikdo nemohl drobný knírek postřehnout, a jakmile by zastavil, bylo by se hned poznalo, že David není Arab. V minulých týdnech židovští šoféři, kteří jezdili arabskými vesnicemi, to zkoušeli s fezem, ale jejich trik byl brzy objeven a ani fez je pak neochránil před střelbou.

Pod pochybnou ochranou Davidova knírku jsme tedy vyjeli. Jeli jsme už celé hodiny, stále po židovské půdě. Jediní Arabové, které jsme potkali, byli Beduini, kteří rozbili své černé stany zde mezi židovskými koloniemi.

Zastavili jsme se na sklenici piva v Afule, městečku, které mělo být soupeřem Tel Avivu. Na východ od něho jsou dvě velké židovské kolonie, Ain Charod a Tel Josef, které jsem chtěl vidět. »Dobrá,« řekl David, »můžeme tam jet, ale budeme tam musít zůstat přes noc.«

Tato vyhlídka mne potěšila. Viděl jsem už život v koloniích ve dne a chtěl jsem také poznat jejich život »noční«, ale vždycky mi to bylo odepřeno. »Máme teď trochu neklidné noci,« bylo mi řečeno; »bude pro vás lépe, když se vrátíte před západem slunce do města.

Máme plné ruce práce, abychom udrželi Arabů dál od svých kolonií; nemůžeme teď dobře potřebovat hosty.«

Tel Josef je spolu s Ain Charod nejkrásnější ze všech osad v Emeku, vzorná farma pro ostatní kolonie. Když tam náš vůz vjížděl, potkávali jsme jen ženy a dívky.

»Kde jsou muži?« tázal jsem se.

»Spí,« zněla odpověď. »Skoro všichni muži z kolonie mají noční službu. Musí nás střežit před Arabů. Trvá to už devět neděl. S počátku, když jsme ještě mysli, že jde jen o několik dní nebo snad o dva týdny, chápali se muži ochotně povinnosti. Ve dne pracovali na polích a v noci hlídali. Ale teď jsou u konce se silami, a protože hlídat je důležitější než sedlačit, jsou pole zanedbána.«

Vzduch byl pln napětí. Kolem Tel Josefu bylo devět arabských vsí, a bylo zjištěno, že paliči, kteří řádili v Emeku, přicházeli odtamtud. Do vsí šla komise a uložila jim společnou pokutu 400 liber, což je nepředstavitelné bohatství pro chudé Arabů. Aby unikli pokutě, opustili raději své vesnice. Ženy a děti poslali do Jaffy.

Když slunce pomalu klesalo za horu Tábor, začali se muži objevovat. Mnozí si nesli primitivní pušky, které jim dala vláda. Jiní vykopávali zákopy na zvlášť nebezpečných místech. Při tom přijížděla nákladní auta s pytlí písku, z nichž se stavěla drobná opevnění. Hádal jsem, že se něco stane. Očekával se v noci útok. Velká jídelna byla prázdná, kolonisté neměli chuť na večeři. Shromažďovaly se v soumraku skupinky a rozprávěly o situaci. Najednou se objevil vůdce kolonie. Byl zřejmě rozrušen, když oznamoval: »Telefonní dráty byly přerušeny.«

Takhle to vždycky začínalo. Je to jakási visitka teroristů. Posel na koni byl vypraven do nejbližší policejní stanice. Brzy se vrátil s raketovou pistolí a se slibem, že policie přijde co nejdříve, bude-li toho třeba. Za šera se rychle probírala strategická situace. Dvě posice byly rychle zhudovány na střeších: jedna na střeše dětského domova, druhá na střeše lázní. Byly opevněny pytlí s pískem a obsazeny silnými oddíly. Jiní muži zaujali místa v zákopech. Na obvodě byly postaveny stráže. Až do deseti hodin se nic nedělo. Reflektor pátral po okolí jako světlo majáku a jeho paprsky se zařezávaly do tmy. Chvilími jsem v nich zahlédl stráže, opírající se o pušky a upřeně hledící do dálky. Jinak bylo nad celým městem nepřijemné ticho.

Stál jsem s náčelníkem kolonie na balkoně jídelny a poslouchal, ozvou-li se kroky nebo hlasy. Krátce po desáté hodině bylo ticho přerušeno výstřelem. Světlo reflektoru se obrátilo jako blesk ve směru rány a viděli jsme hlídku, jak běží k nám. V dáli se objevili Arabové. Muž vedle mne vypálil raketu a hned přišla odpověď z policejní stanice. Reflektor byl zhasnut a kolonie nyní byla v úplné tmě. Každý byl na svém místě. Slyšeli jsme, jak přijíždí policejní vůz a brzy stálo vedle nás na balkoně sedm arabských policistů. Náčelník je zavědl na střechu dětského domova.

Byl jsem na balkoně sám, když Arabové zahájili od východu palbu. Střelba, na niž odpovídaly stráže, trvala několik minut a potom se ozval válečný pokřik: »Alejhum! Alejhum!« (Na ně!) První útok byl odražen a na několik vteřin se rozhostilo ticho, ale potom se válečný pokřik zdvojnásobil. Arabové se blížili. Vzduch byl pln jejich řevu, který se za celá století nezměnil. Křičeli »Alejhum« a »Allahu Akbar«, právě tak, jako před pěti sty lety ve Španělsku nebo před padesáti lety v Sudanu. Kdyby byl člověk odhadoval jejich počet podle křiku, byl by řekl, že je jich osm set. Ale bylo mi řečeno, že ve skutečnosti byl počet banditů jen asi šedesát.

Noc byla tmavá, ale neustále blýskaly výstřely; v jejich světle jsem viděl, že Arabové přerežali ostnatý drát, kterým byla kolonie obehnaná. Čtyři muži už byli na dvoře. Celá palba se nyní soustředila na ně a brzy byli

dva z nich vážne zranení. Křičeli a nařikali; druhí dva je zdvihli a odvěkli zpět. V dešti kulí jsem opustil balkon a šel k dětskému domovu. Chtěl jsem vidět, jak se chová při střelbě čtyřicet nejmenších členů kolonie. Našel jsem vchod jen s námahou a musel jsem lézt po čtyřech, protože Arabové změnili taktiku a soustředili se v blízkosti dětského domu. Kulky už se odrážely od cementových zdí.

Bitva trvala už asi čtyřicet minut, když se v dálce ozvalo hučení letadel. Hučení se blížilo a za několik minut byly anglické vojenské aeroplány nad usedlostí. Kroužily a vypalovaly rakety, které krásně osvětlovaly celé okolí. Arabů se zmocnil zmatek. Viděl jsem je teď jasně; obklopili už celou kolonii a střelili střídavě na nás a na letadla. Aeroplány se sнесly níže a zahájily na bandity palbu z kulometů; ti si uvědomili beznadějnost boje. Shromáždili se s bleskovou rychlostí a utekli do hor. Podíval jsem se na hodinky. Bylo půl dvanácté, když byla vypálena poslední rána. Musili jsme čekat celých šest hodin do rozednění, než jsme si mohli prohlédnout bojiště za světla.

Za svítání byli svoláni bojovníci a ukázalo se, že nikdo z kolonie nebyl raněn. Poblíž ostnatého plotu ukazovaly velké louže krve, že bylo zasaženo mnoho Arabů; ale všechny své mrtvé a raněné odnesli. Na domech byly stopy po kulkách. Na jedné stěně jsem jich napočítal neméně než devatenáct, na zdi dětského domova čtyřicet. Kolem ležely zásobníky. Podle nich jsme napočítali, že Arabové vypálili asi osm set ran. Ráno měla kolonie zase své obvyklé vzeřzení a nebylo nic znát ze vzrušené noci. Děti si hrály na písku, ženy došly ve stájích krávy — den začal jako obvykle, radostně a důvěryplně, než zase noc přinese zmatek a úzkost.

Strážník Jigael

Premýšlel jsem o tom, co jsem v noci viděl v dětském domově. Arabské kulky se odrážely od cementových stěn. Se střechy, nad hlavami dětí, střelili arabští policisté z kulometů na bandity, kteří jim byli bližší než židé, jež policisté chránili. Vzduch byl pln střelných ran, vytí Arabů a úsečných povelů kolonistů. A do toho všeho se mísilo dunění letadel. Přízračně osvětlená krajina se mi zdála jako peklo na zemi.

V tomto pekelném koncertu rozpoutaných vášní se mi zdál jediným místem, které si zachovalo klid, dětský domov. Panoval tam neuvěřitelný mír. Všechny děti ležely na zemi a nejevily žádného strachu. Nahlas počítaly koule, které bily do zdí jejich domova, a občas se tázaly ošetřovatelky, která ležela na zemi s nimi: »Co myslíš, Mirjam, kolik chaverim (kamarádů) bylo raněno?« Zůstaly na zemi ještě potom, kdy se bitva skončila, dokud nepřišel židovský strážník a neřekl: »Už jsou pryč. Můžete jít do postele.«

Místnost zůstala potmě, jen zvenku vstupovalo ještě slabé světlo: to aeroplány ještě osvětlovaly krajinu. Dívka se opřela o dveře a začala zpívat hebrejskou píseň nízkým, melancholickým hlasem. Stál jsem vedle ní a pozoroval scénu: krásné černé děvče, zpívající s přivřenými očima, malí hrdinové v postelích a píseň, která zněla jako zasněná ukolébavka. Ještě před deseti minutami mi svištěl v uších zvuk kulí a nyní tato měkká, melancholická píseň. Scéna se změnila tak rychle jako ve filmu. Dívka chvíli zpívala, potom zůstala mlčky ještě chvíli na prahu, a protože nepřicházel žádný protest, zavřela dveře a šla za mnou. Byla to mladá židovka z Německa. Tázel jsem se jí: »Co znamenají slova?« Překládala mi je. Byla to stará píseň o Arabech, kteří přicházejí v noci útočit na židovské kolonie, a každá sloka končila veselým refrémem:

»Spi, dítě, spi, je mír v Erez Jisrael,
chrání nás se svými muži statečný Jigael.«

»Kdo to je Jigael?« tázel jsem se.

»To je náčelník našich šomerim.«

Tady v Palestině se každý evropský jazyk stane nerozumitelným, protože jsou v něj přimísena hebrejská slova. Tázel jsem se tedy znovu: »A kdo jsou to šomerim?« »Členové velké židovské strážní organizace,« zněla odpověď.

Náhodou jsem se setkal s Jigaelem hned nazítří osobně. Když uslyšel o bitce, přišel, jak nejrychleji mohl, do Tel Josef, přehlížel stráže a udělal instrukce pro případ dalšího útoku. Když skončil, přišel za mnou do jídelny na čaj.

»Musíte být velký hrdina, Jigaeli, když o vás zpívají v písních,« řekl jsem mu.

Jigael byl v rozpácích a zakoktal: »Nevím o žádné písní, ani nejsem hrdina, dělám jen svou povinnost.«

Byl to muž asi čtyřicetiletý nebo pětáctičetiletý, narozený v Palestině. Vypravoval mi o svém dětství: »Když jsem byl ještě dítě, žili jsme tady v neustálém strachu. Bylo nás jen několik v koloniích. Nejbližší kolonie byla daleko. Nikdy jsme nevěděli, kdy budeme napadeni. Tenkrát neměli ještě Arabové politická hesla, tvořili jenom loupežné bandy, které kradly v koloniích dobytek a peníze. Byli jsme nevyzbrojeni a nepřipraveni, vláda nám nechtěla pomoci, a tak jsme se rozhodli, že si zorganizujeme vlastní obranu. Založili jsme Hašomer. V každé usedlosti bylo vybráno několik silných mladých mužů, kteří v noci hlídali. S počátku měli jen klacky, ale později jsme jim mohli dát pušky. Tenkrát to bylo jednoduché, nepotřebovali jsme zbrojní pasy.« Jigael se zamyslel a potom povídá: »Byly to pěkné časy.«

»Jak to myslíte?« tázel jsem se. »Copak teď nemáte zbraně?«

»Máme, říkáte-li tomu zbraně. Když se Anglie ujala vlády, naše dobré pušky byly zabaveny a místo nich jsme dostali primitivní policejní zbraně, každá kolonie dvě nebo čtyři, kdežto dříve jsme jich měli tucty. A ze čtyř jsou dvě vždycky zapečetěny; pečete se smějí porušit jen ve chvíli nebezpečí. Každou chvíli přijde komise prohlížet, zdali jsou pečete neporušeny, a když jedna chybí, dostáváme přísné tresty.«

Jigael je nyní v čele organizace, která má asi 2000 členů. Jsou to strážci, povolání to velmi vážené v koloniích, které zabírá člověku celý jeho čas. Strážci jsou právě tak tvrdí, ostří a nemilosrdní jako jejich arabští odpůrci — udály se mnohé příhody, jejichž výsledkem byly rozsudky mnoha let vězení pro židovské strážce.

Jigael si na rozsudky nařikal. »Jsou nespravedlivě těžké. Arab, který byl přistížen s kouřícím revolverem v ruce; dostal jen několik neděl. Jiný, který bodl žida do zad před očima policie, dostal několik málo let. S námi se nezachází tak vlídně, protože soudcové jsou proti nám. Rozsudek je vždycky horší než pro Araby. Arab žije ve vězení často v lepších poměrech než doma; má bezstarostný život, čisté obydlí a dobrou stravu. Naproti tomu žid ve vězení strádá a je pohřešován v kolonii. Nechceme, aby byli židé mírněji trestáni než Arabové, ale protestujeme proti tomu, abychom dostávali tresty těžší.«

Já sám jsem za svého pobytu v zemi viděl zvlášť křiklavý případ. Byl zatčen mladý žid — ještě než začaly bouře — a byl u něho nalezen revolver. Soudce mu dal sedm měsíců za nezákonné nošení zbraně. Arab, už v době bouří, když vláda nařídila zvlášť přísné tresty za nedovolené nošení zbraní, byl týž soudcem pro tentýž přestupek odsouzen na deset neděl do vězení. To bylo ještě mnoho i pro veřejného žalobce, který se odvolal. Odvolací soud snížil trest na čtrnáct dní. Roku 1935 bylo patnáct rozsudků smrti. Rok nato, když bylo tolik vraždění a poprav mohly působit jako odstrašující prostředek, nebyl ani jeden. Angličtí soudci nejsou z nejpobulárnějších lidí v Palestině.

»Vězení pro mne není nic nového,« řekl Jigael. »Se-

děl jsem několik let v Acre a v Damašku ještě za tureckých časů. Ale tehdy jsme se ještě mohli bránit sami. Nyní toto právo nemáme, a co z toho následuje? Jeden žid za druhým je zabíjen ze zálohy. A my musíme stát se založenými rukama a dívat se, jak jsou naši bratři pobíjeni bandity. Jeden Angličan říká, že si chceme vybudovat Erez na anglických bajonetech. Ujišťuji Vás, že nepotřebujeme anglických bajonetů. Když nás bylo v zemi jen 60.000, a 350.000 Arabů na nás útočilo skoro každý den, museli jsme se spoléhat jen sami na sebe. Turecké bajonety nám nepomáhaly. A tenkrát jste neslyšel, že by Arabové pobíjeli celé židovské rodiny, jako se to stalo v Hebronu a Safedu 1929, když jsme měli ochranu anglických bajonetů. Tenkrát nebyly žádné pogromy jako v letech 1920 a 1921, když bylo v zemi dokonce stanné právo. Je nám líto každého anglického vojáka, který tady ztratí život, ale necítíme se za to odpovědní. Mohli bychom začít boj s Araby sami, jen kdyby nás Angličané nechali.»

Zbraně v poušti

Anglie, když převzala Palestinu v letech 1917 a 1918, našla zemi ozbrojenou až po zuby. Pokusila se ji odzbrojit, ale dnes lze rozhodně říci, že se jí to nepodařilo a že je dnes v Palestině více zbraní a střeliva než kdykoli v dějinách.

V Orientě nejsou zbraně žádná vzácnost, ale zbrojní pasy ano. V každém černém beduinském stanu, v každé primitivní arabské chatrči má aspoň otec ukrytou pušku. Nové domy lepších Arabů jsou skoro malé arsenály. Arab miluje své zbraně víc než ženu a velblouda, a byla by pro něho největší rána, kdyby se od nich měl odloučit.

Cesty, jimiž zbraně a střelivo přicházejí do země, jsou nespočetné. Vlastně v Palestině mír nikdy nebyl. Země byla stále otrásána vzpourami a válkami, od biblických časů až podnes. V arabských puškách je celá vojenská historie. Arabové mají pušky ještě z dob vzpoury proti egyptskému guvernérovi Ibrahímu pašovi, kdy se užívalo podobných metod vzpoury jako dnes. Většina jejich zbraní je ještě z tureckých časů, nejen proto, že Turci byli velkorysi v rozdělení zbraní, ale proto, že neprováděli žádnou kontrolu. Za světové války začaly pro arabské milovníky zbraní »staré zlaté časy«. Turci dostali od Německa velké dodávky pušek a střeliva, když se dělaly plány útoku na Suez. Ještě více pušek přivezl do Arabie plukovník Lawrence, když organizoval obranu. Od té doby uplynulo mnoho času, ale pušky tam už zůstaly.

Dorůstající pokolení mladých Arabů nebylo spokojeno s těmito starými zbraněmi, a tak začala velká shánka po nových, na východě i na jihu. Pašování se rozmohlo zvláště tehdy, když po dohodě s Ibn Saudem bylo Rudé moře zase otevřeno pro transporty zbraní. Od té doby se evropské agenty zbrojařských firem stali stálými hosty v Saudově Arabii. Přicházejí tam nejen prodavači, nýbrž také kupci. Džedda je hlavním tržištěm zbraní pro celý Blízký Východ; odtamtud nekoněné karavany pašují zbraně přes arabskou poušť do sousedních zemí, kde jsou zbraně zakázány, a tudy také přicházejí zbraně do Palestiny, Iraku a Syrie. Tyto karavany však nedodají vždycky zbraně těm, kdo je objednali. Poušť má svou zvláštní zpravodajskou službu; tajným způsobem se Beduini dovědí skoro o každém transportu, který se z Džeddy vydává na svou šestidenní nebo osmidenní cestu, a jdou po jeho stopách. Obvykle jsou ve většině; co jsou ostatně karavaně platné pušky, když jsou pěkně zabaleny v zapečetěných bednách? Někdy také Beduini užívají méně ostrých metod. Mají mnoho zlata, které velkomyslně rozdával plukovník Lawrence v dobách »vzpoury v poušti«. Většina tohoto zlata byla v minulých dvaceti letech investována do zbraní. Vůdci karavan jsou prostě

podpláceni a vydávají své náklady. Po takové transakci pokračují v cestě a u cíle oznámí, že byli přepadeni a oloupeni. Nebo také navždy zmizí, připojí se k beduinským bandám a pomáhají obrátit nejbližší transport.

Největšími sběrateli zbraní nejsou Palestinci, nýbrž Druzové ze Syrie. Skoro v každé palestinské vesnici se lze s nimi setkat, jak nabízejí svou kořist na prodej. Ceny v poslední době velmi stouply: puška, která dříve stála tři libry, stojí nyní osm až deset liber. Střelivo se buď rovněž pašuje anebo se vyrábí v zemi. Úřady byly velmi překvapeny, když našly po arabských útocích spousty anglických nábojnic, a domnívaly se, že Arabové uloupili střelivo v britských skladištích. Ukázalo se však, že Arabové sbírali vystřelené patrony na bojištích ze světové války a pak je znovu plnili. V malých vesničkách jsou tajné dílny na plnění nábojnic, a jeden takový stroj byl dokonce objeven v jeruzalémském vězení. To není na východě nic zvláštního. V jednom egyptském vězení trestanci dokonce padělali peníze.

Zejména jeden objev však způsobil v Palestině senzací. V ortodoxním řeckém klášteře na nabluské silnici, několik mil od Jerusalema, žil jistý otec Nikola, který byl placen policií za zprávy o vzpouřích. Když vzpoury v tomto kraji rostly, jel policejní místonáčelník, kapitán Rice, do kláštera, zdali by se od ctihodného otce nedověděl něco bližšího. Když přijel, řekl mu sluha, že otec Nikola má práci a že kapitán musí čekat. Rice byl chromen takovou troufalostí, odstrčil sluhu a vrazil bez zaklepání do otcova pokoje; mnich opravdu měl práci, neboť plnil pro Araby patrony a kolem něho leželo dvanáct hotových bomb.

Židovští obyvatelé Palestiny jsou rovněž dobře vyzbrojeni a jejich pušky jsou novější než arabské. Jejich obranná polovojenská organizace bylo vytvořena po krvavých režích roku 1929, kdy Arabové hromadně vybijeli židy. Tehdy si židé uvědomili, že se musí zorganizovat, chtějí-li zabránit podobným událostem, a pouhé ustavení jejich obranné organizace změnilo taktiku Arabů. Síla organizace se obvykle přehání, mluví se o 50.000 mužů. Je však jen asi 16.000 židů s vojenským výcvikem a z nich jen asi 8000 patří k organizaci. Ti mají výborné pušky a dostatek střeliva. Pro přísný zákaz je organizace ovšem tajná, a proto ji vedou židé z Ruska, kteří se za carského režimu naučili práci v podzemí. Mladí ozbrojení židé jsou organizováni v buňkách, které mají vůdce a po šesti členech. Vůdci tvoří sedmičky, a tak to jde dále až k vrcholku organizace. V celé Palestině tedy jen šest mužů zná nejvyššího vůdce organizace, podobně jako se znají jen členové jedné buňky, aniž něco vědí o buňce druhé. Policie odkryla jednu skupinu, ale nedověděla se nic o skupinách ostatních, protože ani zatčení sami o nich nic nevěděli. Tajná organizace je založena na myšlence, že má přikročit k akci jen v případě nejvyšší nutnosti. Tím se rozumí válka. Kdyby se Angličané vzdali obrany Palestiny, nebo kdyby odvolali Balfourovu deklaraci, jsou židé odhodláni vést válku a hájit svá práva v zemi zbraněmi.

Organizaci, která se jmenuje Hagana (Obrana), financují bohatí židé a sbírky. Židovské obyvatelstvo v ní má velkou důvěru. Když byly při počátečních bouřích napadány domy východních židů na obvodu Tel Avivu, židé nevolali policii, nýbrž členy Hagany. Ta však odmítla zásah, protože nenastala krajní nutnost. Jediné, co udělala, bylo postavení stráží, které jsou velmi pohyblivé a tvoří spojkou mezi napadenými a policií. Motocyklové kolony patrolují po silnicích a hlásí policii všechno, co se stane.

S anglického stanoviska má organizace značné výhody. Židovské obyvatelstvo je odhodláno podporovat Angličany, protože ví, že jedině na nich závisí bezpeč-

nost jeho národního domova. Není vyloučeno, že imperialistická politika vztáhne svá chapadla na Palestinu. V tomto případě by židovská obranná organizace stála po boku anglického vojska. Asi přede dvěma lety židé dokonce navrhovali britské vládě, aby zavedla v Palestině obecné odvody. Část vojska měla podle jejich návrhu zůstat v Palestině a zbytek měl být dán britské vládě k dispozici pro službu v anglických koloniích. Návrh byl tehdy zamítnut. Britská vláda se obávala, že zřízení takové armády by zkomplikovalo situaci a povzbudilo Araby a mohamedány vůbec k otevřené vzpouře.

život a instituce

J. Wilson Broadbent:

Čtyři dny

Stále se budeme vraceti k událostem z loňského září, snažíce se dovědět úplnou pravdu. V Londýně byla nyní vydána kniha »Four days«, líčící v příspěvech anglického, německého, italského, francouzského a českého (H. Ripka) žurnalisty náladu v jejich hlavních městech po dobu zářijové krise. Ačkoli kniha byla zvědavě očekávána, působí spíše zklamání, nepřinášejíc celkem nic než obvyklé náladové žurnalistické líčení prostředí a ulice. Německý a italský žurnalista nepodali mnohem více než obsah řečí svých vůdců, připojivše k nim několik poznámek, které mohl sepsati také nějaký oficiós v zahraničním úřadě. Jen v příspěvku anglického novináře nalézáme několik nových detailů z pohnutých čtyř hlavních dnů. Předkládáme je svým čtenářům.

Chamberlainova víra v »přímý styk«

Zpráva o Chamberlainově úmyslu letět k Hitlerovi vypadala dramaticky pro všechny lidi mimo ty, kteří věděli, že ministerský předseda o takovém kroku už určitý čas uvažoval. Bohatý čtyřiatřicetiletý lord Brocket v polovici léta pozval Chamberlaina na ryby do Brocket Hall v Hertfordském hrabství. Bohatství lorda Brocketa pochází z vaření piva.

Po chytání ryb mluvil ministerský předseda večer se svým hostitelem o politice. Přišla řeč na Německo. Lord Brocket po ní uspil své přípravy k účasti na výročním sjezdu nacionálně socialistické strany v Norimberce. Viděl se s Adolfem Hitlerem a mluvil s jinými nacistickými vůdci. Když se potom v neděli večer vrátil do Londýna, spěchal do čísla 10 na Downing Street, aby podal zprávu ministerskému předsedovi.

Aeroplán s názvem Elektra stál tehdy s pilotem šest dní připraven v Hestonu. Každou chvíli se čekaly rozkazy z Downing Street. Bitevní lodí pluly do válečných přístavů v Invergordonu a ve Scapa Flow, naloženy střelivem, ale nebyla vyhlášena mobilisace loďstva. Ve Whitehallu tehdy mysli, že provede-li se pohyb loďstva tímto způsobem, bude to víc působit na mysl německých vyzvědačů v Anglii, kteří pak budou přesvědčivěji referovat svým představeným v Berlíně. Uspoří to také ministerskému předsedovi dělat něco veřejně, co by podráždilo Hitlera a kompromitovalo ho před světem. Ministři obrany a náčelníci jejich štábů seděli 13. září odpoledne v čísle 10 na Downing Street. Ministerský předseda řídil schůzi. Diskutovalo se o válečných plánech.

Druhý den ráno vstal ministerský předseda krátce po sedmé hodině. Byl rozhodnut. Před třiceti lety, když byl devětatřicetiletým vedoucím ředitelem firmy Hoskins a synové, továrna na ocelové matrace v Birminghamu, udělal něco podobného. Byla tenkrát velká honba za dodávkou pro firmu Harland a Wolff v Belfastu. Neville Chamberlain ji chtěl dostat. Poslal telegram vedoucímu

řediteli firmy Harland a Wolff, že jede do Belfastu a že by jej navštívil. Neville Chamberlain dodávku dostal. Jako starosta Birminghamu poznal, že přímý styk s byrokraty z Whitehallu nebo s bankéři z londýnské City mu vždycky přinesl to, co chtěl.

Když sir Horace Wilson přijel na Downing Street, ministerský předseda již prakticky uskutečňoval zásadu přímého styku. Seděl u stolu a črtal návrh telegramu Adolfu Hitlerovi, v němž stálo:

»Vzhledem k stále kritičtější situaci navrhuji, že přijedu hned k Vám s úmyslem naléztí mírové řešení. Navrhuji cestu letadlem a jsem hotov odletět zítra. Prosím, označte nejbližší chvíli, kdy mne můžete přijmout, a udejte místo schůzky. Byl bych vděčen za velmi brzkou odpověď. Neville Chamberlain.«

Až na diplomatické obraty nebyl příliš velký rozdíl mezi tímto telegramem a někdejší depeší do Belfastu: »Náš zástupce hodlá přijet zítra do Belfastu a navštíví Vás při této příležitosti.«

V Godesbergu

Neville Chamberlain letěl do Godesbergu na druhou schůzku s Hitlerem.

Při svých návštěvách v Německu byl Benito Mussolini na nádraží vždycky očekáván Adolfem Hitlerem. Za jeho pobytu ho Hitler buď navštívil anebo se s ním zase přišel rozloučit na nádraží. Ačkoli osmačtyřicetiletý Hitler, »aby ušetřil starému muži tak dlouhou cestu«, ustanovil jako druhé místo schůzky s devětašedesátiletým Nevillem Chamberlainem Godesberg, nepřišel mu naproti ani při jeho příjezdu, ani ho neočekával na břehu Rýna. Když Neville Chamberlain, oslavován statnými Porýňany a školními dětmi, mávajícími praporky a volajícími Heil, jel autem z kolínského letiště přes Rýn do hotelu Petersburg, seděl Adolf Hitler prostovlasý v zahradě hotelu Dreesen. Vysocí nacističtí činovníci seděli kolem něho a poslouchali.

Pokud Adolf Hitler nemluvil, seděl s rukou opřenou o zahradní zídku a díval se, jak plyne Rýn. Dokud se nepřiblížila hodina, kdy k němu měl přijít Neville Chamberlain, ani se nepohnul. Potom šel do hotelu s výrazem rozhodnosti v tváři. Ani se neusmál, když ho nacisté zdravili.

V ložnici ve svém hotelu našel Chamberlain vzorky kolínské vody, vodičku na vlasy, vodičku na zuby, sůl do koupele a brilantinu. Z okna viděl pod sebou rozprostřené rýnské údolí, klidné a mírné, kam až oko dohlédlo. V Chamberlainově srdci byla naděje, v jeho aktovce britské a francouzské přijetí zásady seburčení pro sudetské Němce a plán, jemuž se dostalo zdráhavého souhlasu československé vlády.

Adolf Hitler se usmíval, když natahoval bílou, pečlivě pěstěnou ruku, aby uchopil silně a kostnaté prsty Nevilla Chamberlaina. Úsměvu, který zářil jako odpověď v hnědých očích Nevilla Chamberlaina, bylo souzeno, aby se proměnil v studený úžas a brzy ve hněv. Ale zatím byl Chamberlain šťasten. Byly do pokoje přineseny mapy. Neville Chamberlain začal mluvit. Vysvětlil prostřednictvím tlumočnicka Paula Schmidta, jak má být podle názoru britské a francouzské vlády sudetské území postoupeno Německu a jak mají být vymezeny nové hranice Československa.

Nastala přestávka... Začal mluvit Adolf Hitler. Tyto anglo-francouzské návrhy přicházejí příliš pozdě... Potlačování sudetských Němců už je nesnesitelné... Incidentsky se množí každou hodinu. Musí nastat rychlé rozluštění...

Adolf Hitler mluvil rychle. Rozčileně. Chodil kolem stolu, na němž byly rozloženy mapy... Čeští vojáci musí být odvoláni odtud a poslání tamhle... Vykličené území musí být odevdáno nedotčené. Němečtí vězňové musí být propuštěni.

Třebaže Neville Chamberlain nehraje poker, má do-

brou tvář hráče pokeru. Za jeho nehybnou zasmušilostí jsou velké rezervy důstojnosti a rozhodnosti. Ale Hitlerovo odmítnutí anglo-francouzských návrhů, které byly pro Brity doma tak ponižující, byla pro něho velká rána. Letěl až z Londýna, aby vyjednával. Místo toho sledal, že jen poslouchá.

Hitler domluvil. Chamberlainův ledový tón se zařídil do vzrušení, do něhož se uvedl Hitler. Obnoví Führer své původní ujištění, že nepošle německé vojsko do Československa, dokud se neskončí vyjednávání? Kdyby to Führer učinil, ministerský předseda by byl ochoten působiti na českou vládu, aby se vystříhala jakékoli provokace.

Hitler přikývl.

Když opouštěl hotel Dreesen, přejížděl Rýn a jel po příkré, klikaté cestě do svého hotelu, jevil Chamberlain už zase důvěřivou tvář. Na Němce, kteří mu provolávali Heil, se usmál a pokynul jim rukou. Novinářům, kteří ho zahrnuli otázkami, když spěchal do svého pokoje, odpovídal nadějně a nejevil žádné známky strachu nebo pokleslé mysli.

Večer telefonoval do Londýna a přemýšlel. Snědl důkladnou večeři, napil se rýnského a šel spat. Ráno byl brzy vzhůru, aby viděl rýnské údolí ve slunečním světle. Bylo to klidné panorama, které mluvilo k srdci milovníka venkova, jímž je Chamberlain. Stál na terase své ložnice, a dole pod ním jiskřily vody Rýna. Vzduch byl rozjařující a posilující. Na druhém břehu Rýna, trochu napravo, byl hotel Dreesen, kde bydlil Hitler.

Po úderu věřejšího odpoledne Chamberlain osnoval nový plán, zatím co chodil po terase. Vrátilo se mu staré obchodnické přání vidět věci černé na bílém. Sedl si tedy ve vysluněném pokoji ke stolu a napsal dopis Adolfu Hitlerovi.

Krátko po desáté hodině čekali dva zvláštní detektivové ze Scotland Yardu, přidělení ministerskému předsedovi, před hotelem poblíž jeho průvodu a pečlivě hlídali dvě velké stočené mapy. Naproti hotelu se dav díval, jak dvě přísně se tvářící strážce SS se každou půlhodinu měnily za hromového dupotu husího pochodu, a čekal, až se objeví britský ministerský předseda. Otevřená mercedeska s nacisticky uniformovaným šoférem předjela před vrata a čekala.

Čas plynul a britský ministerský předseda se neobjevoval. Mercedesce bylo nařízeno, aby zas odjela. Původní překvapení se začalo měnit ve skutečnou úzkost. Nikdo mimo Chamberlaina a jeho průvod nevěděl o jeho dopise Adolfu Hitlerovi. Detektivové před hotelem pořád svědomitě drželi mapy. Muž z hotelového personálu, otec tří dětí, řekl: »To je zlé... Já nechci válku.«

Snad největší Chamberlainova politická nenávisť je David Lloyd George. Nic na světě by ho nepřimělo, aby něco udělal tak, jako Lloyd George, je-li jen nějaký jiný způsob. Ale když ho novináři viděli chodit sem tam po terase s občasnými pohledy dolů k hotelu Dreesen, hádající, co znamená ten odklad, říkali si: »Neville začíná vzdorovat. Zrovna takhle by to udělal Lloyd George.«

V hotelu Dreesen strážce pečovaly o naprostou odloučenost Adolfa Hitlera, zatím co vůdce zažíval Schmidtův překlad Chamberlainova dopisu. U Hitlera anebo poblíž, na zavolanou, byl Joachim von Ribbentrop, Josef Goebbels a generál Keitel. Trvalo to pět hodin, než Hitler konečně schválil koncept své odpovědi Nevillu Chamberlainovi.

Tlumočník Paul Schmidt donesl dopis Chamberlainovi a ústně mu jej přeložil. Když Paul Schmidt dokončil četbu, nebylo v Chamberlainově mysli pochybnosti, že to je německé ultimatum. Válka...

Z hotelu St. Petersburg šlo pak Chamberlainovo ledové psaní, potvrzující příjem Hitlerova dopisu, žádající o úplné memorandum pro československou vládu a končící:

»Poněvadž o přijetí nebo odmítnutí návrhů Vaší Excellence musí nyní rozhodnout československá

vláda, nevidím, jakou službu bych tu mohl ještě vykonati, když na druhé straně je nutno, abych okamžitě zpravil o nynější situaci své kolegy a francouzskou vládu. Hodlám se proto vrátit do Anglie.

V plné účtě

Neville Chamberlain.«

Noc se snášela na Godesberg. Nemnoho mil od místa, kde seděl Neville Chamberlain a přemýšlel o možnostech míru, pracovali němečtí dělníci ve dne v noci, aby dokončili betonový Siegfriedův protějšek k Maginotově linii. Skoro půl druhého milionu německých záložníků bylo mobilisováno v kasárnách po celém Německu. Československá armáda právě mobilisovala. A Adolf Hitler, ochotný riskovat světovou válku pro tři miliony sudetských Němců, to byla skutečnost, před níž stál Neville Chamberlain.

Dole v údolí blikala světla a sir Horace Wilson jel autem, aby odevzdal Hitlerovi poslední Chamberlainův dopis. Vedle něho seděl sir Neville Henderson, bledý a unavený. V hotelu Dreesen sir Horace Wilson a sir Neville Henderson mluvili s Ribbentropem. Ribbentrop je nechal promluvit s Hitlerem.

Když se sir Horace Wilson za dvě hodiny vrátil k Chamberlainovi, bylo ohlášeno, že o půl jedenácté v noci bude schůzka na rozloučenou mezi Nevillem Chamberlainem a Adolfem Hitlerem. Němečtí úředníci mluvili nadějně o této rozmluvě. Mluvili, jako by krize byla překonána, jakmile se ministerský předseda a Führer zase setkají tvář v tvář.

V britské delegaci někdo řekl: »Budeme-li nyní silní, bude dobře.« Oči sira Horace Wilsona byly zarudlé, když vstupoval za Chamberlainem do vozu, který je měl dopravit k Hitlerovi. Naproti tomu Chamberlain vypadal svěže a klidně.

Čekal ho nový náraz v podobě Hitlerova memoranda, připojujícího časové omezení k dřívějšímu ultimatu, a Hitlerova poznámka, která byla chválou a zároveň se zdála podceňovat všechna politická rizika, jež Chamberlain podstoupil pro řešení v míru: »Ani chvíli jsem si nemyslel, že se budete moci vrátit do Německa a říci, že zásada seburčení se přijímá.«

Ale to nic nebylo u srovnání s překvapením, které na Chamberlaina čekalo v memorandu, kde stálo, že převod sudetského území do Německa musí být dokončen 1. října — za týden. Ještě jednou upřel Neville Chamberlain chladné oko na Hitlera. Mluvil o tvrdých podmínkách, o riziku války pro Německo, o hrozných následcích války pro všechny. Ultimatum v memorandu podráždí veřejné mínění ve všech neutrálních zemích. Proč Hitler nevyjde vstříc jeho snaze o mírové rozluštění?

Oči Adolfa Hitlera jsou studeně modré. Slova na jeho jazyku znamenají tolik jako čin. Byl vděčen Chamberlainovi za to, oč se pokusil. Ale vyšel vstříc jeho úsilí o mír tím, že zadržel vojenské operace proti Československu, které měl v plánu. Nejen to. Nabídl Československu hranici, lišící se od té, kterou by mělo po dobytí německou armádou...

Že Hitler je přístupný otevřené řeči, vysvitlo Chamberlainovi za několik minut v rozmluvě mezi čtyřma očima, jen za přítomnosti tlumočníka. Sudetské území byla Hitlerova poslední územní ambice v Evropě... Nechce připojit k říši národy jiné rasy než německé... Chce mít v Anglii přátele... Kdyby jen sudetská otázka byla vyřízena, obnovil by rozmluvy o anglo-německém dorozumění. Adolf Hitler se usmíval — lákavým úsměvem. »Je tu jen jedna nemilá věc, kolonie, ale pro ty nebude válka... Nebude se pro to mobilisovat.«

Neville Chamberlain se vrátil do hotelu. Byla 1 hodina 40 minut ráno. Nebylo na něm vidět známky úzkosti. Jeho způsoby byly plny sebedůvěry, jeho mysl jasná.

»Vracíte se zítra do Londýna?« tázal se ho jeden unavený novinář.

»Míníte dnes,« zněla úsměvná odpověď.

Ale v Chamberlainově kapse bylo memorandum, které znamenalo válku, postaví-li se Češi Němcům na odpor, a evropskou válku, vrhnou-li se Francouzi proti kvapně budované a nedokončené Siegfriedově linii a splní-li Velká Británie svůj slib a bude je podporovat.

Hitlerova řeč v Sportpalastu

Když Adolf Hitler povstal v berlínském Sportpalastu tváří v tvář dvaceti tisícům svých nejvěrnějších stoupců, lidé ve všech částech světa nastrožili uši. Snad víc než pět milionů lidí poslouchalo u přijímačů. Nic takového se nikdy dřív v předvečer války nestalo. Neville Chamberlain sedí v Downing Street a čeká. Když je daleko od veřejnosti, je jeho tvář vážnější. Před očima a kolem úst se objevují starostlivé vrásky.

Každých pět minut dostává Chamberlain telegrafovaný text Hitlerovy řeči. Ti, kdo znají Hitlerův způsob mluvení, poznávají v jeho tónu něco nezvyklého. Ale Chamberlain nevidí v telegrafovaných větách, které má rozloženy před sebou na stole, žádnou změnu, a říká národu stejně jako Hitlerovi: »Nemohu zanechat svého úsilí o mír, protože se mi zdá neuvěřitelné, že evropské národy, které si nepřejí války, by měly být zahrnuty do krvavého zápasu pro věc, o níž se už do tak velké míry dosáhlo dohody.«

Neville Chamberlain byl trpce zklamán. Než Hitler povstal k své řeči, byly z Whitehallu rozšířeny rozhlasem úředně inspirované zprávy a telegrafované do Německa, že nastane-li přes všechno úsilí ministerského předsedy útok na Československo, bude přímý následek, že Francie bude nucena mu jít na pomoc a Velká Británie a Rusko budou jistě stát po boku Francie. »Není ještě pozdě zastavit tuto velkou tragedii,« pravil inspirovaný komentář, »a není pozdě pro všechny národy trvat na vyrovnání svobodným jednáním.«

I tato výstraha v poslední minutě selhala.

Druhý den ráno ministři a sekretáři pročesávali text Hitlerovy řeči, zda by se něco nedalo zachytit. Věty byly čteny znovu a znovu. Byla tam věta, která v poslední chvíli obrátila příliv. Ale uplynulo mnoho drahých hodin, než byla nalezena.

Adolf Hitler měl spustit německý válečný stroj ve dvě hodiny dne 28. září. Toho rána si Neville Chamberlain vyzádal zprávy o Hitlerově řeči ve Sportpalastu a našel tam tuto větu:

»Po celou dřívější dobu a ani dnes jsem nikdy ne našel v Evropě jedinou velmoc v čele s mužem, který by měl tolik porozumění pro bídu našeho lidu, jako můj velký přítel Benito Mussolini. Nikdy nezapomeneme, co v této době učinil a jak se choval italský lid.«

Ráno dne 28. září 1938 — na černou středu — skládal Neville Chamberlain nejdramatičtější řeč svého života, kterou měl za čtyři hodiny pronést ve schůzi dolní sněmovny. Za tehdejších okolností to mělo být vypravování o událostech, jak se dramaticky vyvíjely, až dosáhly vrcholu: nezbytnosti války.

Pak přerušil práci a poslal naléhavý vzkaz do zahraničního úřadu. Mohl by zahraniční úřad hned mluvit s lordem Perthem v Římě a chtít na něm, aby přiměl Mussoliniho k žádosti Hitlerovi o odklad pochodu německého vojska o čtyřadvacet hodin?

Lord Perth utíkal k hraběti Cianovi. Za několik minut byl Ciano u Benita Mussoliniho. Brzy potom mluvil Mussolini telefonicky s Hitlerem. Ale Chamberlain o tom nevěděl. Začal psát ještě jeden »poslední« dopis Adolfu Hitlerovi.

Mussolinimu potom šel tento telegram od Chamberlaina:

»Poslal jsem dnes Hitlerovi poslední apel, aby se zřekl násilí při vyřízení sudetského problému, kte-

rý, jak jsem jist, může býti vyřízen krátkou rozmluvou a poskytne mu všechno hlavní území, obyvatelstvo i ochranu jak pro Sudeťany tak pro Čechy během převodu území. Nabídl jsem mu, že přijedu sám do Berlína k rozmluvě o úpravě věci s německými a českými zástupci, a, bude-li si kancléř přát, také se zástupci Itálie a Francie.«

Italští legionáři bojují ve Španělsku a ztratili mnoho vojáků. V Habeši vedou Mussoliniho vojáci drobnou válku. Ale pacifista Chamberlain píše válečníkovi Mussolinimu:

»Věřím, že Vaše Excellence oznámí německému kancléři, že svoluje, aby byla zastoupena, a že ho požádá, aby vyslovil souhlas s mým návrhem, který zachrání všechny naše národy od války. Zaručil jsem se už, že všechny české sliby budou splněny, a důvěřuji, že plně dohody by se dosáhlo za týden.«

Nikdo se nikdy nedoví, jakou řeč měl Neville Chamberlain připravenou, aby strhl Brity spolu s Francouzi dne 28. září k boji proti Německu. Nebyla nikdy pronesena, protože když se blížil konci své řeči, byla honem do jeho ruky strčena poznámka. Hitler se uvolil odložit mobilisaci o čtyřadvacet hodin. Stopiv svou pečlivě připravenou řeč a ohlásiv, že nazítří jede na konferenci čtyř do Mnichova, Neville Chamberlain křičel: »Ať měli ctihodní členové o panu Mussolinim v minulosti jakékoli názory, věřím, že každý uvítá jeho projev ochoty pracovat s námi na míru Evropy.«

Mnichov

V Mnichově byly na stožárech německý hákový kříž, francouzská trikolora, italská vlajka a anglický Union Jack. Podle obyčeje přišel Hitler Mussolinimu naproti na nádraží. Ribbentrop šel přivítat Chamberlaina. Zástup čekajících Němců zdravil Chamberlaina ještě hlasitěji než předtím; hlasitěji, než je Chamberlain zdraven ve vlastní zemi.

Na letišti se Chamberlainovi stala naprosto nezvyklá věc: zapomněl tam deštník. Někde jej tam nechal ležet a kdosi jej potom zachránil.

Až do mnichovské konference se Hermann Göring držel v celém průběhu krise hodně vzadu. Nebyl v Berchtesgadenu na první schůzce Hitlera s Chamberlainem. Goebbels a generál Keitel byli v Godesbergu, ale nikoli Hermann Göring. Říkalo se, že je nemocen.

Ráno, po druhé rozmluvě se sirem Horacem Wilsonem, byl Hitler rozhodnut vtrhnout do Československa a riskovat válku. Odpoledne pochodovalo vojsko, směřující na hranice, po Wilhelmstrasse. Šlo ostře, v naprosté kázní, ale jeho tváře nejevily nadšení. Ale ještě důležitější bylo chování lidí, kteří se dívali na vojáky. Bylo hrobové ticho místo divokého křiku.

Praví se, že v této chvíli Hermann Göring šel k Hitlerovi a upozorňoval, že berlínský lid nejeví žádné nadšení před vyhlídkou na válku. Večer Hitler, který byl ještě ráno rozhodnut riskovat válku, revidoval své stanovisko. Přišlo nové ráno a s ním »docela poslední« apel Nevilla Chamberlaina.

V Mnichově jevil Göring po svém způsobu velikou srdečnost. Poklepal Francouzovi Daladierovi srdečně po zádech a říkal mu, aby to každý slyšel: »Daladiere, vy jste největší člověk, jakého jsem kdy potkal. Doufám, že se zas brzy uvidíme.« Göringova srdečnost v Mnichově vedla k domněnkám, že brzy pojedou do Paříže a do Londýna. Říká se, že Göring zachránil konferenci tím, že vytvořil ovzduší dohody. Na rozdíl od Göringovy srdečnosti byl Joachim von Ribbentrop zasmušile diplomatický. Než se Göring dal do práce, bylo ovzduší v Hitlerově saloně ve Führerhausu spíš otevřeně válečnické než napiaté.

Benito Mussolini měl víc zkušeností o moderním válčení než kterýkoli z mužů, kteří tu seděli u stolu. Mohl mluvit jako autorita o metodách drobné války v Habeši a o moderním vraždění ve Španělsku. Neudělal ani to ani ono. Myslí si, že francouzská armáda je nejlepší na světě. Místo toho vyrukoval s obměnou godesberského memoranda a ospravedlnil chválu, kterou jej zahrnul Chamberlain, že je mírotvorcem Evropy. Mussoliniho plán znamenal okupaci sudetských území po etapách místo najednou. To byl jediný rozdíl mezi godesberskými německými návrhy a mnichovskou dohodou. Německé vojsko mělo vstoupit do první oblasti 1. října, jak Hitler žádal, a všechny převážně německé oblasti měly být okupovány do 10. října, »aniž byla zničena jakákoli existující zařízení«.

V hotelu Regina se Němci hromadili ve vestibulu a čekali, až se Chamberlain v jednu hodinu v noci vrátil. Venku stráže SS vzdávaly poctu zbraní, kdykoli Chamberlain během dne vstoupil do hotelu nebo jej opustil. Úderníci v hnědých košilích mu dělali špalír. Ale bylo po strážích i po údernících, když Chamberlain s širokým úsměvem a uprostřed bouřlivého hluku vystoupil z auta. Ve vestibulu vedla jedna Němka zápas, aby ho mohla chytit za ruku. Jiná křičela: »Nechte mne, ať Vám políbím ruku, pane Chamberlaine!«

Ráno po snídani se Chamberlain chystal k závěrečné schůzce s Hitlerem, při níž, jak čekal, se bude mluvit o »obrazech, hudbě a pravděpodobně o politice«. Trocha Němců na cestě do práce se zastavila před hotelem. Zástup rostl a brzy jich tam bylo několik set. Začali volat: »Chamberlain, Chamberlain, Chamberlain!«

Zástup rostl a křik se zesiloval. Chamberlain najednou sebevědomě vystoupil na balkon. Hluk pokračoval a Chamberlain zdvihl ruku. Mohlo to vypadat jako nacistický pozdrav. V zástupu byly většinou ženy a muži středního stavu. Nejásal nikdo z úderníků. Hleděli zasmušile. Chamberlain snad vzpomínal na svého otce, když jel na schůzku s Hitlerem. Joseph Chamberlain věřil v možnost anglo-německého dorozumění, ale nikdy se mu nepodařilo je přivoditi.

Austen Chamberlain se při svém frankofilství stal koncem svého života ostrým kritikem nacistických způsobů. Co by si byl asi myslel o německých ovacích pro svého nevlastního bratra Nevilla? Neville byl oslavován v rodišti nacismu a v jevišti čistky z roku 1934. Co by si asi byl myslel o dalším kroku, na nějž pomýšlel Neville?

Ve svých komnatách ve Führerhausu, hlavním stanu nacistické strany, čekal Adolf Hitler na Nevilla Chamberlaina. Ministerský předseda vzal v kapse náčrtek dokumentu, jež napsal vlastní rukou. Paul Schmidt přeložil Chamberlainův koncept do němčiny. Hitler dal souhlas, aby byl přepsán na obyčejný papír, a pak jej podepsal.

Novinářům pak, když pil černou kávu a kouřil dlouhý doutník, řekl Chamberlain, co si myslel dlouhé měsíce: »Vždycky jsem byl toho názoru, že kdybychom mohli dosáhnouti mírovým způsobem rozluštění československé otázky, otevřelo by to cesty k obecnému uklidnění Evropy.«

otázky a odpovědi

Proč autostradu?

P. T. Redakce Přítomnosti.

Zasílám odpověď na otázku dr. Jiřího Hejdy: »Proč právě autostradu?« (čís. 52 ročníku XV. Přítomnosti). Pan dr. Hejda píše: »Postačí nám prvotřídní automobilová silnice. Budiž na ní zakázán provoz jinými, než motorovými vozidly, přechody nebudtež úrovněvé,

nechť se vyhne vesnicím a malým městečkům.« Není zcela jasné, zda pan dr. Hejda myslí novou takovou silnici, nebo přebudování existujících silnic.

Myslel-li pan dr. Hejda novou silnici, snad je na místě tato úvaha: pan dr. Hejda si pochvaluje tereziánské silnice, jejich šířku. Za Marie Terezie nebyly automobily, a přece Marie Terezie viděla tak daleko do budoucnosti, že když už stavěla dálková spojení, stavěla je tak, že dnes ještě vyhovují i panu dr. Hejdovi. Když tedy my budeme stavět dálková spojení, bude snad dobře po tereziánském principu stavět je také s ohledem na dalších 100 let.

Myslel-li pan dr. Hejda přebudování dosavadních silnic, pak byl překvapen asi faktem, že takové přebudování by nebylo rozpočtově daleko od zcela nové dálnice, neboť:

1. museli bychom dát dotyčné úseky do nejlepšího stavu,
2. museli bychom vybudovat vedle nich cesty pro jiná, než motorová vozidla,
3. museli bychom vybudovat na ní tytéž mimoúrovňové přechody, jako na dálnici,
4. museli bychom vybudovat objížďky kolem vesnic a měst,
5. to vše na daleko delší trase, než na trase nové dálnice, a to nejméně na vzdálenost 1400 km,
6. při tom ale bychom vůbec nedosáhli zkrácení vzdálenosti, ani
7. možnosti zvýšené rychlosti vyrovnáním výšek a směrů.

Odpor proti dálnicím připomíná odpor proti železnicím, a víme, jak některá města doplatila na pověřivost a tvrdohlavost některých svých občanů, když se postavila proti tomu, aby železnice šla kolem nich. Vysoké Mýto, Litomyšl, jsou klasickým dokladem toho, a nevybuduje-li si Česko-Slovensko dálnici, nebude se s ním zkrátka v Evropě počítat pro motorovou dopravu. Proto jsou zdánlivě rozumné hlasy proti dálnici pro naši budoucnost nebezpečné.

Když uvážíme, že zahraniční obchod, resp. jeho aktivita, je dnes ještě otázkou, musíme uznat, že platební bilance může mít v dálnici značnou náhradu za event. schodek zahraničního obchodu, když dálnice strhne na sebe transit německé motorové expanse k východu a když taková dálnice zvýší cizinecký ruch. Pan dr. Hejda si pochvaluje náš smysl pro realitu, ale zapomíná úplně na realitu, vzdálenou 35 km od Prahy.

Jest otázka, jestli by Německo vůbec mohlo připustit, abychom zůstali ve střední Evropě v izolované zdánlivě skromné — zpátečnosti. Na konec by vybuodovalo autostradu samo za cenu nového exteritoriálního koridoru, anebo by nám půjčilo na tuto autostradu, což by bylo ovšem to největší neštěstí, které by nás mohlo stihnout, poněvadž za takový kapitál, jaký nám Německo může půjčit, dovedeme si při dobré vůli dálnici vytvořit sami.

Pan dr. Hejda se pozastavuje nad požadavkem průměrné rychlosti 120 km za hodinu. Přeje tuto radost každému, dokud se nezabije. To je právě účelem dálnice, aby se nikdo při rychlosti 120 km nemusel obávat, že se zabije. To je právě jeden z hlavních účelů dálnice, a je mi dost divné, že musím připomínat, že před 30 lety platila 50 km rychlost za tak neobyčejnou rychlost, jako dnes 150 km. Vždyť jeden z našich největších závodů, ČKD, už dnes inseruje vozy uzpůsobené na dálnice. Dříve takové vozy ve větším počtu stavět nemůžeme, než budeme mít dálnici, na které by se jich používalo.

O způsobu financování poukazuji na svůj článek »Konce šedé teorie« ve Venkově z 15. prosince.

Jsmo zkrátka v blízké a velké kulturně-technické soutěži s Německem a nemůžeme si dovolit zdánlivou

konservativnost, která ve svém principu je více pohodlím, než rozumem.

V opravdové úctě:

Dr. Karel Kubát.

dopisy

Mladí k mladým

Vážená redakce,

v Lidových Novinách se dne 3. ledna 1939 v článku, který podává zprávu o průběhu první schůze Mladé národní jednoty, byla také tato věta: »(Fašista Soukup) protestoval, že Aktualita zfilmovala pohřeb Karla Čapka, který byl dobrým spisovatelem, ale národu nesloužil.« Velice se mne to dotklo. Proto Vás prosím, bude-li možno, uveřejněte můj dopis, adresovaný panu Soukupovi.

Milý pane,

jsem nucena Vás upozornit na omyl, kterého jste se dopustil ve své řeči na první schůzi Mladé Národní Jednoty, ve které jste se pokusil zhodnotit Karla Čapka. Blahosklonně jste uznal, že K. Č. byl dobrým spisovatelem, ale — jak jste kriticky dodal — národu nesloužil.

K. Č. tedy podle Vás nesloužil národu. Ale spisovatel nemusí přece mít stále plná ústa vlasti, národa atd., aby byl vlastencem. Pravá láska k vlasti musí z jeho díla vanout, a my to musíme svým nitrem cítit. Vždyť pravý spisovatel-vlastenec vkládá do knihy právě své nitro a nikoliv prázdňá slova. Krásných slov může užívat i vlastizrádce. Jsem nucena soudit, že buď jste Čapka nečetl nebo jste prostě nerozuměl. Nejspíše jste nechtěl rozumět.

Když byl tedy Vámi (znalcem) Čapek uznán aspoň za dobrého spisovatele, nezaslouží si, aby jeho památka (jen jako dobrého spisovatele) byla uctěna aspoň promítáním jeho pohřbu? Nepřejete to těm lidem, kteří ho měli rádi a kteří se s ním nemohli rozloučit na Vyšehradě? A věřte, většina těch lidí ho nemilovala pro nic jiného, říkám, pro nic jiného, než pro jeho prostou lidskost (nechci říci humanitu, neboť to slovo vyvolává u jistého druhu lidí jakýsi záchvat zuřivosti), proto, že nikomu nepřál nic zlého. — Ti lidé mají právo zhlédnout tento pohřební snímek, a Vy toto jejich právo omezujete tvrzením, že se pohřeb vůbec neměl filmovat. Ale doufám, že jsme ještě tak daleko nedošli, aby směl někdo libovolně omezovat právo svých občanů.

Nemějte strachu, že oním snímkem z Čapkova pohřbu přijdou lidé na různé myšlenky. O k t a v á n k a z Č. B r o d u.

Dopis Slovincův

Vážená redakce,

jsem Slovinec. Ale Slovinec, který poznal Čechy jako student a který stále udržoval styky s Čechy, který také poznal kus Československa z vlastního náhledu. Zkrátka a dobře, naučil jsem se ten český národ ctít a mám ho rád. Tím méně chápu některé zjevy nyní, po katastrofě. Mním tím zvláště náhled některých lidí a kruhů o — Masarykovi. A proto Vám přikládám jakýsi otevřený list pro Vaše čtenáře.

Docela vážně myslím, že jakékoliv vlastní hanobení Masaryka může jen poškodit postavení Vás, kteří jste pro snad jen několikaměsíční mír nejvíce trpěli, v očích ciziny. Masaryk — toť symbol Vaší svobody, na tom nemůže změnit žádný »nový« světový názor nebo politický obrat pranic. V Přítomnosti »Bloudění J. Durycha« — pokládám za prostou zradu. Co teď čtu a slyším o zacházení s obrazy Masarykovými — i jako Slovinec tomu těžko věřím. My tady jsme udiveni. Nechci mluvit o Benešovi, ale Masaryk znamená nám přece ještě něco jiného než samého prvního presidenta. V Masarykovi můžeme bez pochyby ctít velkého člověka. Historická pravda jest také, že bez Masaryka by ani nebylo Česko-Slovenska, ba dokonce snad ani Jugoslavie v dnešním rozsahu, tedy patří mu bez nejmenší pochyby opravdu název presidenta-Osvoboditele. To je jeden důvod, proč by mu měl zůstat alespoň koutěček ve školních třídách. Vždyť máme u nás vedle obrazu krále Petra II. skoro všude ještě také nějaké čestné, skoro posvátné místo pro svého krále Alexandra. Jsou přece lidé, kteří — člověk by alespoň myslil — se zasloužili o svoji vlast a svůj národ tak, že stojí mimo politiku! A dejme tomu, že někdo nemůže v Masarykovi ctít Osvoboditele (člověk žasne, že by mohl o tom nějaký Čech vůbec pochybovat), zůstane ještě Masaryk — člověk — vědec. Jako takový má

bezpochyby světový význam, ne jen národní! Můžeme-li my, Nečeši, spíše ctít Masaryka jen jako vědce a člověka, by tomu přece nemělo být jenom tak u Vás, v Česko-Slovensku.

Dostal jsem darem Štursovu sochu Masaryka v noci ve vyhlášené mobilisace. Postavil jsem ji na čestné místo v pokoji a moje děti před ní dávaly kytičky (a dají z jara ještě a zase, dá-li pánbůh); nestydím se za to. Nepostavím však Masaryka ani do koutěčka, tím méně bych ho vystěhoval, a myslím, že by se mnou souhlasili všichni, kteří poznali Masarykovo dílo, i když by jinak neznali jeho světové politického významu. Mluví se o byzantinismu na pražském hradě. Byl-li nějaký, tak Masaryk toho jistě nebyl vinen. Byzantinismus dělají kněží, ať jsou v civilu nebo v ornátě, ne však ti, ke kterým se kněží modlí!

Máte tam jistě důvod pro ztrátu nervů, ale, pro Boha, ne-ztrácejte klidné mysl i rozvážnost! A ta Vám přece může říci docela jasně, čím Vám má být Masaryk, když to víme my, čím má být a jest nám!

Tož myslím, že se všude ve světě najdou ctitelé jeho, kteří jemu a jeho odkazu věrní zůstanou.

Lublaň, koncem prosince 1938.

B.

literatura a umění

Poděkování. V posledních měsících, zejména po smrti Karla Čapka, došlo mne tolik přátelsky laskavých projevů z řad čtenářstva, že nemožno poděkovat každému zvlášť, vyslovuji zde své srdečné díky všem najednou. Je to jedna z řídkých radostí veřejného života, shledá-li člověk při příležitosti, že za ním stojí silky neznámých přátel. Nazapírám, že je v tom také posílení pro toho, jehož známi, přátelé a druzi jeden po druhém odcházejí. Děkuji za jejich lidskou řeč zejména těm, kdo se podpisují prostě »Maminka«. Za jedno však, milí přátelé, chtěl bych Vám obzvláště poděkovat: že mne nenutíte, abych se ucházel o Vaši přízeň nějakou demagogií, nějakou hrou, že Vám stačí vykládat před Vámi těžké otázky dnešní doby klidně, střizlivě a podle zdravého rozumu, a že pravdu, třeba nepříjemnou, ceníte nad ilusi. Na ničem tak nezáleží nyní jako na tom, aby náš národ pravdu přesně poznal a podle ní se zařídil, i když to někdy zraňuje ten nebo onen náš vychovaný cit. Věřte, že chyby teď by byly nebezpečné, a že nesmějete se opájet slovy, jsme povinni kráčet cestou střizlivé rozvahy. Věsti čtenáře tímto málo líbivým směrem může být pro redaktora také experimentem. Děkuji Vám za to, že se tento pokus mého života podařil, a že Vy svolujete žiti při dietě pravdy. fp

Mluví našich menšin. Je pravda, že naše menšiny v zabraných krajích nemají dosud odpovědného představitele, který by je v jejich novém státě zastupoval. Jinak je tomu u Němců a Maďarů, kteří zůstali u nás. Za Němce mluví a vyjednává v českých zemích bývalý henleinovský poslanec K u n d t, Němce na Slovensku zastupuje taktéž bývalý henleinovský poslanec inž. Karmasin, který byl teď zvolen do slovenského sněmu a jedná dokonce ve funkci státního tajemníka. Mluví-li Maďarů je poslanec Eszterházy, vůdce dřívější sjednocené maďarské strany. Naše menšiny v zabraných krajích jsou tedy zřejmě v nevhodě. Uvažte ovšem, že se o úplně jiné menšiny otázkou ještě vyjednává. Je pravděpodobné, že i tato okolnost bude vzata v úvahu. Slovenská vláda usiluje už o povolení slovenské politické strany v Maďarsku, žádá také, aby Slováci mohli mít v zabraných krajích svůj tisk, ale rozhodnutí zatím nepadlo. Ústřední vláda vyjednává o celkové úpravě občanského, nacionálního a politického postavení menšin na obou stranách hranic. Je to otázka velmi složitá, která není dosud rozřešena. Děkujeme, že jste nás na tyto okolnosti upozornil.

Dr. Beneš byl v Německu. Napsali jsme zde nedávno, že bylo jistě abnormálním zjevem, jestliže za celých dvacet let náš ministr zahraničních věcí ani jednou nebyl v Německu. K tomu dostáváme z diplomatických kruhů upozornění, že dr. Beneš ztrávil neoficiálně v Německu pět dní v květnu 1928, na zpáteční cestě z Anglie a Belgie. Navštívil výstavu tisku v Kolíně n. R., kde na jeho počest byl uspořádán oběd na radnici. Pak prodlěl dr. Beneš pět dní v Berlíně, neoficiálně sice, ale jako host německé vlády; k dispozici mu byl dán salonní vůz tehdejšího ministra zahraničních věcí Stresemanna. Poněvadž Stresemann byl tehdy již smrtelně churav, jednal dr. Beneš se státním podsekretářem dr. Schubertem. Zájezd do Německa nebyl původně v programu cesty: došlo k němu po telefonických rozhovorech dr. Beneše s dr. Chvalkovským, jenž byl tehdy vyslancem v Berlíně.

Dobrý přítel z říše štěstí:

LOS ČESKO-SLOVENSKÉ TŘIDNÍ LOTERIE

Přináší velké možnosti výhry a bohatství.

50% losů musí vyhrát.

Svět knih

Roč. 9. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 2

Prof. dr. J. B. Kozák: **O KARLU ČAPKOVÍ**

I.

Čím více přemýšlím, čím bych přispěl do tohoto časopisu, tím jasnějším se mi stává, že nepociťuji aktuálnější nežli pár vzpomínek na Karla Čapka.

Když mne před skoro čtrnácti lety spisovatel František Kubka zatáhl do kruhu Čapkových pátečnicků, byla to společnost vtipná, ale jaksi bez společného jmenovatele. Sedávali jsme nad šálkem černé kávy, později jsme strídavě přinášeli též něco k snědku. Spisovatelé, žurnalisté, sem tam nějaký profesor. Hovory byly bez programu; vtipné piliny padaly na zem a nikdo si jich dále nevšímal, neboť o espritu nebylo mezi těmito lidmi nouze. A přece, kdyby někdo mohl zachytit některé z typických rozhovorů, byly by to podobné šplechty, jako ty Nerudovy na malostranské střeše — Kritika (a kritika kritiků!), troška literárních klípků a ironických hádek a troška slovního clownství, asi toho druhu, jakým později prosluli Voskovec a Werich. Zejména Karel Čapek, po tolika stránkách dědic Nerudův, si hrál s českým jazykem jako s hrstí míčeků, hravě i vážně, s instinktem a láskou pravého mistra. A když se probralo, co je nového u nás, ve světě a v umění, často se společnost rozpadla ve skupinky živě se bavících dvojic a trojic. Někdy ovšem narazil někdo na opravdové téma, tu profesor Šusta nebo Mathesius, tu zase Peroutka nebo Langer; a pak se hovořilo o dramatickém sporu našich národních tradic. o tom, »jáci jsme« a nejsme, o povaze generála Štefánika nebo o aksakovské tragedii plukovníka Švece. Úporné systematické výklady, obyčejně o světové politice, zaváděl dr. Beneš, jenž chodil zřídka a zůstával dlouho. Za prvé, za druhé, za třetí, až za desáté. »A na něco jedenáctého a dvanáctého jste ještě zapomněl,« hlásil se Čapek, a vždy přinesl něco, co svědčilo o bystrém postřehu věci.

Tento obraz se rázem změnil, když telefon hlásil, že přijde pan prezident — »T. G. M., Dalai Lama, starý pán

nebo též staříčkový zeměpán«. Hned se větralo, cigarety vylétly oknem a uhasla věčná Peroutkova dýmka. Stalo se dokonce, že přišel bez hlášení, a když se Čapek v pět hodin šel dolů podívat, kdo ze známých už tam sedí, byl tam jen Masaryk; seděl v křesle, pohupoval přehozenou nohou a mlčel. I sedl si Čapek k němu a nastalo jedno z těch »mlčení s T. G. Masarykem«, které nám tak mistrovsky popsal. Masaryk mluvil vůbec málo, ale velmi pozorně poslouchal. Jeho zájem jste vzbudili, když jste mu začali odporovat; ale musilo to mít hlavu a patu. Společnost rázem změnila svůj vzhled a shromáždily se kolem starého pána jako u magnetického pólu. A tak jsme měli příležitost vyslechnout celou řadu oněch »hovorů s T. G. Masarykem«, které si můžete v mistrovském podání Čapkově přečísti. Čapek si je srovnal podle svého. Měl Masaryka odpozorovaného a odposlouchaného do nejmenších podrobností, jeho střídma gesta, jeho vztýčený křivý ukazováček, jeho vrásky, jeho moravismy, i to jeho »ja, panáčku, to já nevím«. Tyto Hovory jsou podobným výtvozem lásky, jako dialogy Platony. Budou se ještě po staletích čísti. Masaryk je pročítal, doplňoval, autorisoval. Na rozdíl od Platona v nich nevystupuje galerie debatérů. Ale část jsme opravdu slyšeli. Skoro do slova mi utkvělo, co starý pán svým pomalým způsobem vypravoval o Štefánikovi. o Švecevi a ostatních hoších na Sibiři, o Švehlovi, jeho pracovitosti, jeho zdravém rozumu, jeho schopnosti všechno kontrolovat.

Čapková páteční společnost změnila své složení; byly i jiné schůzky, ale všechny výhradně mužské. Letos v létě zanikla a usnesli jsme se už ji neobnovit.

Ale uprostřed mnoha vynikajících mužů (též světových spisovatelů ze širého světa, o něž jsme se dělili podle svých jazykových schopností) byl přece hlavním předmětem pozorování vedle presi-

denta Masaryka Karel Čapek sám. Převládající dojem, jímž působil před lety, byla hravost, zvědavost, úžasná svěžest smyslů, jež se nikdy nenasatila diváním a divením, jak nesmírný, bohatý, rozmanitý, nevyčerpateľný, podivuhodný, nevyslovitelný je život. V tom se s bratrem Josefem, vzácným, mírným, skromným člověkem, navzájem doplňovali, upozorňovali, ba přímo násobili. Dojmy z pozorování přímo vsakovaly do Karla Čapka; lezly do něho všemi póry. Jako u dítěte bylo u něho zdánlivé hračkářství nejmáňší a nejpłodnější prací, plnou radostných i bolestných objevů. Dovedl se hodinu dívat, co bude dělat na zahrádce tenhle malý brouček a jak si pomůže mravenec se svým břemenem, zkoumat starý kobereček, na kterém žila jistě rodina Beduinů, čekat, až se rozpukne kaktusový květ, poslouchat s gramofonové desky, jak zpívají, ba kňučí lidoví umělci v Japonsku nebo na Havai, dívat se na váš obličej a pak jej karikovatí jedním tahem (byl výborný kreslíř) nebo jedinou větou. Pozorování se u něho měnila v lásku ke květinám a ke zvířatům, a tak vznikly ty povídky o štěňatech a o kočičkách, Zahradníkův rok a všechny knížky, ze kterých čerpají rozkoš po celém světě malé i velké děti. Kolik důvtipu věnoval jen stromkům a květinám na své zahrádce, břizám, jež jsme si tam zasadili a z nichž jedna je Masarykova, nebo ptákům, kteří se tam koupali v nádržce na zahradě! Utopila se tam pěnkava a Čapek si lámal hlavu, až přišel na zařízení, jak umožnit ptákům koupání bez rizika.

Zato Čapkův pohled do života byl tehdy dosti pochmurný, se sklonek zdůrazňovati cyničnost života. Jen ten, kdo se probolal světovou válkou, dovede všechno znovu pročitit. »Boží muka« a »Trapné povídky« nejsou radostnou četbou, a jistě vyvracejí všechno, co se někde soudí o šťastném, div ne povrchním Čapkoví jako požívači pohodlného života. Často jsem viděl, že tento citlivý duch časem

silně trpěl. Nejvíce ovšem v poslední době, kdy nejen nesl tíhu naší a evropské krise, nýbrž byl též zahrnut anonymními dopisy hrubého obsahu. Jeho fyzická odolnost byla podemleta též z duševní sféry.

Bolestný byl však nejen konec, ale i začátek jeho jedinečné literární dráhy. V dramatu »Ze života hmyzu«, které napsal se svým bratrem a které řadím mezi nejznamenitější výtvořiny světové literatury, to není ukrutnost zvířecí, nýbrž ukrutnost lidská, nad níž se rozbolel. Má to dílo — jako mnohá jiná, jež Čapek napsal — několik vrstev; nad jednou se zakládá smích, nad druhou se vážně zamyslete, v třetí, nejspodnější, je hořká trest života. Ale zdá se, že se málo lidí, že tu nejsou lidé karikování k obrazu zvířecímu, nýbrž zvířata k obrazu lidskému. Hmyz podléhá nainvaze konu divočiny, který zní: »Žer, nebo budeš sežrán!«; člověk však podléhá svým vlastním výtvořinám: démonům ducha, které dovedl jako učeň kouzelníkův vyvolat, nikoli zažehnat a zvládnout, a silám strojové civilizace, které jej hroží usmýkat k smrti... Jen jedno světélko tu září do temnoty. Najdete je na konci R. U. R., v okamžiku, kdy se mezi roboty narodí láska.

V době, kdy jsem Karla Čapka poznal, a ještě několik let potom, byl literárně v jakési krizi, o níž se šušovalo mezi literáty. Uchyloval se k úsměvným, ale relativistickým drobnokresbám; ukládal do svých úvah a sloupeků atomy životní moudrosti hodně skeptické, nebo jak se tehdy o něm říkalo, pragmatistické (snad proto že svou doktorskou disertaci napsal o americkém filosofickém pragmatismu). Byla to doba, kdy se chudobní duchové strašně rozpáhovali, jak zboří, pif paf puf, starý svět a vystaví svět nový, kdy se sociální problémy zaklínaly do chudíčkových formulek o pádu kapitalismu a buržoazie nebo zase o demokratickém zvaní. Divali se úkosem na Karla Čapka. Jaká nerozhodnost, jaké lavrování! A ve skutečnosti byl Čapek zavínut do sebe jako hmyzí kukla; občas sebou za

Proč nemáte rád Epikteta?

Odpověď pošlete laskavě do adm.
t. l. pod značkou „Epiktet“.

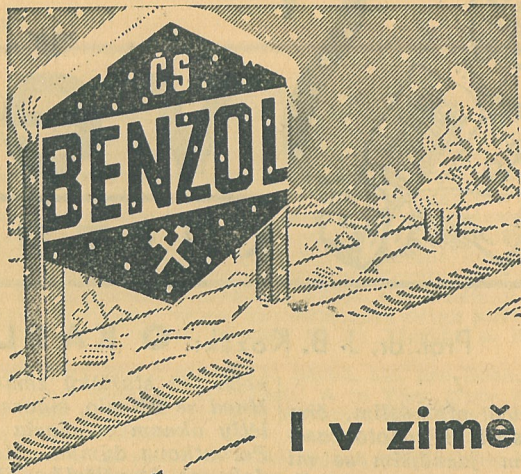
vrtěl, ale v jeho nitru rostla definitivní imago, vlastně motýl, zralý a vyspělý mistr. Jsem jist, že se tehdy upjal k Masarykovi daleko vážněji a hladověji, nežli kdy komu řekl. Také k jiným lidem — na příklad mistrovsky poznal a popsal také Švehlu. Ale hlavně to byl Masaryk. Zde byl veliký člověk, genius — či snad »tatiček Masaryk«? Ani to, ani ono. Masaryk byl v pojetí Čapkově — a myslím, že bylo neomylné — normální člověk; jenže normální člověk zvláštní velikosti: velký, silný, pilný, na všechny strany otevřený a při tom tak sám svůj jako strom, který i v nejrozložitější koruně jen provádí svůj vlastní imanentní zákon. Vedle Masaryka začal Čapek růst do šířky i hloubky. Dělal vždy všechno dobře. Měl přímo encyklopedické vědomosti o všem, co vzbudilo jeho zájem. A jako chrlil latinská jména brouků, motýlů a rostlin (měl ten hmyz ve skříňkách pěkně napichaný), jako se vyznal v koberecích a v umění i zpěvech divokých národů, tak se stal nyní i myslitelem svého druhu. Docela jinak než Masaryk, který byl soustavný, až skoro pedantický. Celý ten Čapkův »pragmatismus« byl vlastně pluralismem, t. j. užaslým podivem a hlubokým respektem před barevností, hloubkou a nevyčerpatelnou rozmanitostí individuálního života. Byl-li kdy relativistou, hleděl to překonat. Či spíše byl ten relativismus jen plodem strachu, aby se nesetřel pel s křídél žádného toho lidského motýla, který je podivuhodný, i když je to mára. Profesor filosofie jako já, by mohl napsati celou studii o tom, jak úporně si Čapek promýšlel problémy lidského poznání. Vždyť nic nepřijímáme trpě, vždy si obsah svých poznatků a pravd spolutvoříme, kus ze svého a kus z těch sporých faktů. Přímou nevyčerpatelný jest v tom směru »Povětroň«. Jak si tu každý pozorovatel k bezvodomému, zraněnému, v bezvědomí umírajícímu člověku, který »spadl s nebe« při leteckém neštěstí, vytvoří svou povídku o jeho osudu! Všechny odpovídají faktům. Dichtung und Wahrheit jsou pa-

trně všechny naše pravdy. Či nejsou? Karel Čapek nikdy tak daleko nešel. On opravdu věřil v absolutní nahoře a dole ve světě pravdy i ve světě hodnot. Příliš mu utkvělo a imponovalo Masarykovo »ano, ano, nikoliv, nikoliv«. Masarykovo »tož to ne« bývalo slovem posledním. A tak se pevným bodem, z něhož Čapek pak hýbal našim i širým světem, stávala stále více pevná osobnost, jako byla tato. Není to pravda, všem osobnostem dáno. Ale dívejte se dobře! Co všechno je skryto i v prostém Hordubalovi, o němž se policie »dozví všechno« — jenže tak, že jeho srdce se ztratí a zůstane ztraceno! Jaké hlubiny objeví v sobě starý přednosta stanice, který nikdy nic nezažil, jehož život byl šedivý a nepatetický. Jen když se začne pořádně a pozorně do sebe dívat! Ze všech hrůz, které kdy kráčely kolem Karla Čapka, nejhrůznější bylo uniformování, ořezávání, znásilňování a potlačování lidských osobností. Zde také podal své nejlepší, nejsvětovější, nesmrtelné věci. »Obyčejný život« povznáší pana přednostu do řady myslitelů, básníků a psychologických objevitelů a »První parta« kladenské horníky do řádu hrdinů. Bez řádů, bez reflektorů, bez pathosu, pouhým světlometem láskyplně pozornosti. V románech jako »Továrna na absolutno« nebo »Kraakatit« a ve »Válce smoly« ještě převládala satira nad vším, co se nadýmá duševně nebo mocensky explozivně nebo plantážnický a dobyvačně. V těchto posledních románech je však Čapek celý, se svým úsměvem zpoza dětským, zpoza unaveným se svou nenasytnou zvědavostí a s láskou ke všemu, co žije svým vlastním životem a roste svým vlastním zákonem růstu.

Z deníku »Národní práce«.

Kraus a spol., krejčovský atelier, Praha II., Panská 10, oznamuje svým váženým zákazníkům, že právě došly zásilky skvělých moderních anglických látek.

Je těžší olovo nebo peří? Při stejné váze dvou věcí se nám zdá těžší vždy ta hutnější, tedy ta, které je menší kousek. Zkusmo odhadneme váhu tudíž jen velmi nepřesně. Proto je i Karo-Franckovka, hodnotná to kávovina, rozdělena na úplně stejné kostky, aby Vaše káva byla vždy stejně dobrá.

PIRAS

I v zimě

čerpajte výhradně zelenou benzolovou směs! Motor lehce naskočí, síla a energie vozu se zvýší, kdežto spotřeba pohonné látky klesne až o 15%. V zimě oceníte dvojnásob výborné vlastnosti zelené benzolové směsi.

nové knihy

- ČISTECKÝ JUDR. JIŘI, Odstraňování stavebních a komunikačních závad v obcích. 18,5×12 cm, 72 str., brož. Kč 10.—
- KALINA Ant. S. dipl. Dr., Krví a železem. 24×16,5 cm, 333 str., brož. Kč 45.—
- KOZÁK J. B., Věda a duch. 16×12 cm, 322 str., brož. Kč 33.—, váz. Kč 48.—
- NOVÁK Arne, Josef Pekař, jeho cesta domovem a životem. S kresbami Karla Vika. 23×16 cm, 63 str., na křídovém papíře, brož. Kč 25.—
- SIBLÍK Josef Dr., Některé problémy daně z darování (Věna, výbavy, apanáže, remunerace.) 21,5×15 cm, 78 str., brož. Kč 15.—
- TVRDOŇ J., O úpravě hranic pozemků. 21,5×15 cm, 55 str., brož. Kč 10.—
- VERNER Vladimír, Státní občanství a opce v důsledku připojení území k Německu. 21×15 cm, 31 str., brož. Kč 7.—
- Hospodářský styk Česko-Slovenska se zabraným územím Sestavil Sekretariát Svazu česko-slovenských průmyslníků. 23×15,5 cm, 147 str., brož. Kč 28.—
- GOLDING Louis, The Jewish Problem. With 33 illustrations. 18×11 cm, 213 str., brož. Kč 5.25
- STEED Wickham, The Press. 18×11 cm, 250 str., brož. Kč 5.25
- Europe's Fight for Freedom. 11. sešit. 25,5×19 cm, 39 str. Příštím sešitem bude dílo zakončeno. Kč 9.—
- FUCHS Martin, Un pacte avec Hitler. Le drame Autrichien. 1936-1938. 20×13 cm, 356 str., brož. Kč 24.—
- ROBIQUET Jean, La vie quotidienne au temps de la Révolution. 20×13 cm, 256 str., brož. Kč 20.—
- SILVESTRELLI Anita, Franz Schubert. Das wahre Gesicht seines Lebens. 22×14 cm, 339 str., váz. Kč 68.—
- ZWEIG Stefan, Maria Stuart. 19×11 cm, 398 str., brož. Kč 22.—

F. TOPIC, knihkupectví, Praha I., Národní 11
a
FR. BOROVIČ, akademické knihkupectvo,
Bratislava, Dunajská 21